

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

OKUL MÜDÜRLERİNİN DEĞER VE DEĞER
KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ

Konya–2015



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü



BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı Pinar DOĞTAŞ YEŞİLTAS

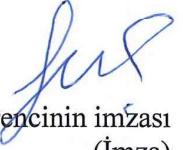
Numarası 128302031003

Ana Bilim / Bilim Dalı İlköğretim Anabilim Dalı / Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı

Programı Tezli Yüksek Lisans

Tezin Adı Okul müdürlerinin Değer ve Değer Kavramına İlişkin Gözlemleri

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.


Öğrencinin imzası
(İmza)

TEŞEKKÜR

Tezimin yazımında pek çok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, çalışmamda çok önemli katkıları olan değerli hocam, danışmanım Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ'a,

Araştırmamda anket konusunda bana yardımcı olan ve değerli zamanlarını benim için kullanmaktan çekinmeyen okul müdürlerimize;

Her zaman varlıklarından ve desteklerinden güç bulduğum, çalışmanın her aşamasında bana yol gösteren ve yardım eden annem Türkan DOKTAŞ'a, kardeşim Ceren DOKTAŞ'a ve sevgili eşim Adem YEŞİLTAŞ'a;

İçten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ

2015



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü



YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Pınar DOĞTAŞ YEŞİLTAŞ
	Numarası	128002001007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İllegitim Akademi Bilim Dalı Sanat Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ
Tezin Adı	Okul Müdürlerinin Değer ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan, *Okul Müdürlerinin Değer ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri* başlıklı bu çalışma ..12../..08./2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ

Yrd. Doç. Dr. Gürşen KEŞKİNCİLİĞ YUMUŞAK

Yrd. Doç. Dr. Beyhan Nurlu KOÇBEKER EİD



**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ
Numarası	128302031003
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim /Sınıf Öğretmenliği
Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/>
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ
Tezin Adı:	Okul Müdürlerinin Değer Ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri

ÖZET

Bu çalışmanın genel amacı; ilk ve ortaokullarda görev yapan okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışma olup veriler araştırmacı tarafından hazırlanan anket ile elde edilmiştir. Araştırma Şanlıurfa il merkezinde ve merkeze bağlı ilkokul ve ortaokullarda çalışmakta olan 35 okul müdürü üzerinde yürütülmüştür. Bu çalışmada okul müdürlerinin görüşleri anket ile yazılı olarak alındığı için verilerin analizinde bir nitel araştırma tekniği olan “betimsel analiz” yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca verileri analiz ederken nicel araştırma tekniklerinden yüzde(%) ve frekanslar da kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre okul müdürlerinin yaşamına yön veren en önemli ilk üç değer “dürüstlük, sevgi ve saygı”dır. Bunların ardından “adalet, hoşgörü ve aileye bağlılık” değerleri gelmektedir.

Okul müdürleri eğitimin ailede başlaması gerektiğini ve öğrencilerin değer kazanımlarında ailenin rolünün çok büyük olduğunu ifade etmişlerdir.

Okul müdürleri değer kazanımında okulun rolünün çok büyük olduğunu, okulun aileden sonra ilk sırada yer alacağını ifade etmiş ve ailede kazandırılan değerlerin okulda pekiştirilip geliştirileceğini söylemişlerdir.

Okul müdürlerinin öğrencilerde bulunmasını istediği başlıca değerler “saygı, dürüstlük ve sevgi”dir. Bunların ardından “alışkanlık ve hoşgörü” de öğrencilerde bulunmasını gerekli gördükleri değerlerdendir.

Okul müdürleri öğretmenin çok önemli olduğunu, rol model olması gerektiğini ve yeterli donanıma sahip olduğu zaman değer kazandırabileceğini söylemişlerdir.

Ayrıca okul müdürleri değer kazanımında kitle iletişim araçlarının olumsuz yönlerinin daha fazla olduğunu söylemiş, kitle iletişim araçlarının seçilerek ve kontrollü kullanılması gerektiğini vurgulamış ve etkisinin kullanım şekline ve amacına göre olumlu ya da olumsuz olabileceğini ifade etmiştir.

Okul müdürleri öğrencilerin değer kazanımında okul müdürü, sorumlu olanları yönlendirerek ve rol model olarak etkilidir görüşünü savunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Betimsel Analiz, Değer Kazanımı, Okul Müdürü



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ
Numarası	128302031003
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim /Sınıf Öğretmenliği
Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/>
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ayşe MENTİŞ TAŞ
Tezin İngilizce Adı:	Views Of School Principals On Value And Acquisition Of Values

SUMMARY

The main purpose of this study was to determine the views of principals in primary and secondary schools on values and acquisition of values.

The screening model of the study was a descriptive one, and the data were collected through a survey designed by the researcher. The study was conducted on 35 principals from primary and secondary schools located in the city center of Şanlıurfa and in its districts. Since the views of the principals were collected through a survey in a written way, the Descriptive Analysis Method, which is a qualitative research technique, was used in analyzing the data. Furthermore, in analyzing the data, the technique of Percentages (%) and Frequencies, which is one of the quantitative research techniques, was used.

According to the findings obtained after the study, the most important three values that lead the lives of school principals are: honesty, love, and respect. After them, justice, tolerance, and family commitment come.

The school principals stated that education should begin at home, and parents have a very significant role in values acquisition of students.

They not only stated that school has a significant role in values acquisition, but also that school comes first after family, and the values acquired at home could be enhanced and developed at school.

The main values that the school principals think students must have, are respect, honesty, and love. After them, assiduousness and tolerance come.

The school principals reported that teacher should be a role model for students in values acquisition, and teachers have a very significant role at this stage, but they could gain value only when they have the adequate qualities.

Furthermore, the principals reported that mass media have more negative effects on values acquisition, emphasized that the mass media should be chosen carefully and be used in a controlled way, and stated that the effects of mass media could be either negative or positive depending on the way of usage and aim.

According to the principals, school principal is effective in leading the responsible ones in values acquisition of students. School principals are role models, but they are not highly effective.

Keywords: values; descriptive analysis; values acquisition; school principal

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Sayıtlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar.....	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
DEĞERLER VE YÖNETİM.....	5
2.1. Değer Kavramı.....	5
2.2. Değerlerin Özellikleri Ve Fonksiyonları	7
2.3. Değerlerin Sınıflandırılması	9
2.4. Değer Kazanımı	11
2.5. Değer Eğitimi.....	11
2.5.1. Değer Eğitiminin Tarihçesi.....	14
2.5.2. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü	15
2.5.3. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü.....	17
2.5.4. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü.....	19
2.5.5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar	21
2.5.5.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi).....	21
2.5.5.2. Ahlaki Gelişim (Moral Dilemma) Yaklaşımı	22
2.5.5.3. Değer Analizi Yaklaşımı	24
2.5.5.4. Değerler Ayrımı (Değer Açıklama, Değerleri Belirginleştirme) Yaklaşımı	25
2.6. Yönetici Kavramı.....	27
2.7. Yöneticilerin Kişisel Nitelikleri.....	27
2.7.1. Fiziksel Görünüm	27
2.7.2. Zekâ	28
2.7.3. Yüksek Moral, İyi Huy ve İdealler	28
2.7.4. Eğitime İnanç	28
2.8. Okul Yöneticisi	29
2.9. Okul Yöneticisinin Nitelikleri	29
2.10. İlgili Araştırmalar	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
YÖNTEM	39
3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Çalışma Grubu	39
3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.4. Verilerin Toplanması	41
3.5. Verilerin Analizi	42
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	43
BULGULAR VE YORUM	43
4.1. Okul Müdürlerinin Yaşamına Yön Veren Başlıca Değerlere İlişkin Bulgular	43
4.2. Öğrencilerin Değer Kazanmalarında Ailenin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular	46
4.3. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okulun Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular	49
4.4. Okul Müdürlerinin Öğrencilerinde Bulunmasını İstedığı Başlıca Değerlere İlişkin Bulgular	51
4.5. Öğrencilerin Değer Kazanımında Öğretmenlerin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular	54
4.6. Kitle İletişim Araçlarının Değer Kazanımı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	56
4.7. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okul Müdürlerinin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular	59
BEŞİNCİ BÖLÜM	62
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	62
5.1. Sonuç Ve Tartışma.....	62
5.2. Öneriler	67
KAYNAKÇA	68
EKLER	77

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Okul Müdürlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımları	39
Tablo 2.Okul Müdürlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımları	40
Tablo 3. Okul Müdürlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları.....	40
Tablo 4. Okul Müdürlerinin Yaşamına Yön Veren Başlıca Değerler	43
Tablo 5.Değer Kazandırmada Ailenin Rolü	46
Tablo 6. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okulun Rolü	49
Tablo 7. Okul Müdürlerinin Öğrencilerinde Bulunmasını İstedığı Değerler	51
Tablo 8. Öğrencilerin Değer Kazanımında Öğretmenlerin Rolü.....	54
Tablo 9. Kitle İletişim Araçlarının Değer Kazandırmadaki Rolü.....	56
Tablo 10. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okul Müdürlerinin Rolü.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

vd: Ve Diğerleri

vb: Ve benzeri

yy: Yüzyıl

TDK: Türk Dil Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TV: Televizyon

Ed: Editör

Çev: Çeviren

s: Sayfa

ss: Sayfa Sayısı

% : Yüzde

n: Frekans

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, alt amaçları, önemi, sayıltılar ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Değerler eğitimi, içinde bulunduğumuz yıllarda önemini günden güne arttıran bir konudur. Acat (2010)'a göre; günümüz toplumlarının en önemli uğraş alanlarından biri toplumu bir arada tutan ve onları geleceğe taşıyacak yapıların neler olduğu konusudur. Nesnel tanımları temel alan 20. yy'da pozitivist paradigmalarda toplumun daha müreffeh ve daha insanca bir yaşama ulaşabileceği iddiası, bugün tartışmalı hale gelmiştir. Bununla birlikte değer kazanımının toplumu bir arada tutan önemli bir unsur olduğu yeniden fark edilmiştir.

Son dönemlerde eski popülaritesine tekrar kavuşan değer kavramı genel olarak şu şekilde tanımlanmaktadır: Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır (Kızılcelik ve Erjem,1994:99).

Değerler, inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla içi içe geçerler. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik gibi) ilişkilidir. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin, itaatkârlık değeri, işte ya da okulda, aileyle, arkadaşlarla ya da tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler. Değerler, taşıdıkları anlama göre kendi aralarında sınırlanırlar. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler. Bu noktalara ek olarak, değerlerin değişime açık yapılar olduklarını belirtmek gerekir; özellikle de, zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:63).

Toplumdaki bireylerin değerleri korumasına veya göz ardı etmesine paralel olarak değerler ya zamanla kaybolurlar ya da bir sonraki nesle aktarılarak yıllarca devam ettirilirlir. Değerlerin yıllarca devam etmesi ve kalıcı olması, onların insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır. Değerler, bize neyi yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler, ancak yapılacak olan doğru şeyler için rehberlik ederler (Gudmundsdottir, 1991; Aktaran: Akbaba Altun, 2003:8).

Her toplum devamlılığını sağlayabilmek için yeni yetişen bireylerini değerlerle donanık olarak yetiştirmek ister. Bu amacını da eğitim sistemi aracılığıyla yerine getirmeye çalışır. Eğitim sistemi belli bir toplumun idealine yönelik değerler sistemini bireylere iletmede önemli rol oynamaktadır. Eğitim sisteminde mihenk taşı olan okullar ise sosyalleşmede, diğer bir anlatımla değer kazandırmada etkili aracı kurumlardır (Ercan, 2001).

Okulun görevi bireyleri sadece bilimsel bilgi yönünden donanımlı hale getirmek değildir. Bunun yanında en az onun kadar önemli bir görevi daha vardır. O da kültür aktarımında bulunarak okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş,2004).

Değerlerin korunmasında değer eğitiminin yeri büyüktür. Ancak değerlerin bireylere kazandırılması çok kolay olmayabilir. Değerler eğitimi sırasında karşılaşılan sorunları en aza indirmek için ilk önce yapılacak olan şey, etkili bir değerler eğitimi programının hazırlanmasıdır (Yazıcı,2006). Değerlerin öğrencilere aktarılması, örgün eğitim kurumları için hazırlanan öğretim programları aracılığıyla bir plan çerçevesinde yapılmaktadır.

Değerlerin kazandırılmasında etkili bir programın hazırlanmasının yanı sıra hazırlanmış olan programın uygulanması da çok önemlidir. Bu konuda en önemli sorumluluk paylarından biri de programların uygulandığı okullardaki okul müdürlerine aittir. Okul müdürleri öğrencilere rol model olarak, programların uygulayıcısı olan öğretmenleri bu konuda denetleyerek ve aile ile işbirliği içinde olarak bu sorumluluklarının önemli bir kısmını yerine getirmiş olurlar. Bu derecede

büyük bir misyonu yüklenmiş okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşleri de bir o kadar önemlidir. Bu noktadan hareketle araştırmada “Okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu problem cümlesi olarak ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1.Yaşamınıza yön veren değerler nelerdir?
- 2.Öğrencilerin değer kazanımında ailelerin rolü nedir?
- 3.Öğrencilerin değer kazanımında okulun rolü nedir?
- 4.Öğrencilerde olması gereken başlıca değerler hangileridir?
- 5.Öğretmenlerin öğrencilerin değer kazanımındaki rolü nedir?
- 6.Kitle iletişim araçlarının (televizyon, telefon, bilgisayar... vb.) değer kazanımı üzerindeki etkisi nedir?
- 7.Okul müdürlerinin öğrencilerin okulda değer kazanımındaki rolü nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı Şanlıurfa merkez ve merkeze bağlı ilk ve ortaokullarda görev yapan okul müdürlerinin değerler ve değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda değer ve değerle alakalı konulara verilen önem artmış olup gittikçe de artmaya devam etmektedir. Değerlerin özellikle çeşitli etkinlikler yoluyla okullarda kazandırıldığı düşünüldüğünde ve okul müdürlerinin de okullardaki en yetkili kişiler olduğu göz önünde bulundurulduğunda onların değerlere ilişkin fikirlerini almanın önemli olduğu düşünülmüştür.

Ayrıca okullarımızda uygulanan değer eğitimini yönlendirecek ve yönetecek okul müdürlerinin değerler, değer kazanımından sorumlu olan mecralar ve kendi sorumlulukları ile alakalı görüşlerinin ortaya konması açısından da araştırma önemlidir.

1.5. Sayılılar

- ✓ Araştırmaya katılan okul müdürlerinin sorulan sorulara içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.
- ✓ Okul müdürlerine uygulanan anketin veri toplama aracı olarak uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma;

- ✓ Nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemiyle,
- ✓ Şanlıurfa ili Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü merkez ilçeleri ve merkeze bağlı köy okullarında görev yapan okul müdürleriyle,
- ✓ Ankette yer alan sorularla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Değer: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık.” (TDK, 2010).

Değerler Eğitimi: “Çocukların ve gençlerin pozitif değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi potansiyellerine göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel gayretlerdir.” (Unesco,2010)

Okul Müdürü: Kanun, Yönetmelik ve Program sınırları içerisinde okulu yöneten, eğitim-öğretimde olduğu gibi yönetimdeki yenilikleri izleyen ve geliştiren kişidir (MEB, 1984)

Yönetim: Yönetim, bir örgütün saptanan politikalarını uygulamak için sürdürdüğü etkinlikleri düzenleme sürecidir (Erdoğan,2000).

Yönetici: Mal ve hizmet üretimi için üretim faktörlerinin bir araya getirilmesini yöneten kişidir(Karalar,2001).

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER VE YÖNETİM

2.1. Değer Kavramı

Değer kavramı ile alakalı literatür taraması yapıldığında, değer kavramına ilişkin birçok tanıma ve açıklamaya rastlanmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Değer kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük' te, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” (TDK, 2014) olarak tanımlanmıştır.

Değer, “Bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da güzellik yönünden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik” ; “ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik” tir (Cevizci, 2002).

Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şey olarak tanımlanabilir. Değer kavramı, “olması gereken”i ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan “olmuş olan”dan farklıdır (Bolay, 2007: 60).

Değer ile ilgili yapılan diğer tanımlara baktığımızda; Hökelekli (2011:265)'ye göre, insanın kendine özgü yeteneklerinin, iyi ve olgun insan olma kapasitesinin ortaya çıkmasına katkıda bulunan, hayatı geliştirip yücelten ve kişiliğimizin merkezinde yer alan manevi bir olgudur. Özgüven (1994)'e göre; bir sosyal grup ya da toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için yine o toplumun üyelerinin ortak olarak benimsemiş olduğu düşünce, amaç, ahlaki ilke ve inançlardır. Stein (1985) ise değerleri kendini tanımlama olarak tarif etmektedir (Aktaran: Sarı, 2005: 76).

Değer, davranışa rehberlik yapan, neyin değerli olacağını savunan inanışlar, çaba gösterenler için idealler ve hangi davranışların iyi, doğru, arzulanan ya da saygıya layık olduğunu kapsayan temel ilke ve inançlardır (Halstead ve Taylor, 2000; Halstead ve Reiss, 2003: 5–6; Aktaran: Tahiroğlu, 2011: 20).

Toplumda iyiyi iyi, kötüyü kötü gösteren değerlerdir. Değerler ihtiyaçlarla ortaya çıkarlar (Ülken, 2001: 201). Toplumdaki bireylerin o değerleri korumasına veya göz ardı etmesine paralel olarak değerler ya zamanla kaybolurlar ya da bir sonraki nesle aktararak yıllarca devam ettirilirlir. Yıllarca devam etmesi ve kalıcı olması, onların insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır. Değerler bize ne yapmamız gerektiğini kesin olarak söylemezler, ancak yapılacak olan doğru şeyler için rehberlik ederler (Gudmundsdottir, 1991;Aktaran:Akbaba ve Altun, 2003: 8).

Değerler insanların yaşamına yön verir. Kendisi için belirgin, açık olmayan değerlere sahip olan insanların; amaçları, nelerin tarafında ya da nelere karşı oldukları, gelecekte ne yapacakları ve bunların nedenleri de belirsiz olur. İnsanların sahip oldukları değerler belirgin olmadığında, bu insanlar yaşamlarını yönlendirmede, belirli bir zaman ve enerjiyle neler yapacaklarını seçmek için ölçütler belirlemede yetersiz olurlar. Bu nedenle, insanların değerlere sahip olabilmesi onlara verilmiş en değerli potansiyel hediyedir (Raths ve diğerleri, 1966; Aktaran: Can, 2008).

İnsan davranışlarını yönlendiren değerler toplumsal baskıya gerek kalmaksızın davranışa dönüşürler. Davranışlar ya zorunlu uyma davranışı, yani dış disiplin yoluyla olur ya da içselleştirilerek kişinin kendine mal ettiği değerler vasıtasıyla olur. Onurlu bir yaşam için insan davranışlarını yönlendiren korku ve disiplin değil, değerler olmalıdır. Korkudan kaynaklanan disiplin, korku kaynağı ortadan kalktığı zaman kaybolurken, değerlerden kaynaklanan iç disiplin ise, değer değişmediği müddetçe devam eder (Cüceloğlu, 1999: 155).

Toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren temel ölçütler de değerlerdir. Mevcut toplumsal yapı analizlerine bakıldığında bir olgunun içinde yer aldığı kültürel çerçeve ve bu çerçevedeki inançlar, değerler, normlar ve tutumların anlaşılmasının önemi tartışmasız olduğu görülmektedir. Bu anlamda, bir toplumun anlaşılabilmesinde, o toplumun sahip olduğu değerlerin yeri büyüktür (Özensel, 2003).

Buraya kadar verilen tanımlarda ve açıklamalarda da görüldüğü üzere değerler, iyi ve kötünün ölçütü olarak davranışların, kararların, grup ilişkilerinin, insan ilişkilerinin, örgütsel davranışın, ast-üst ilişkilerinin, örgüt-çevre ilişkilerinin ve daha bir çok konunun temel belirleyicisi konumundadır. Bu anlamda değerlere ayrı bir önem verilmesi, korunması, gerekli olduğunda geliştirilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2006: 27).

2.2. Değerlerin Özellikleri Ve Fonksiyonları

Değerlerin ne olduğunu tam olarak anlayabilmek ve değerleri ayırt edebilmek için özelliklerinin ve fonksiyonlarının bilinmesi gerekir. Schwartz ve Bilsky (1987), birtakım kuramcıların değerler hakkında uzlaşmış olduğu özellikleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Değerler inançlardır. Ancak, tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2. Değerler bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik gibi) ilişkilidirler.

3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, işte ya da okulda, aileyle, arkadaşlarla ya da tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.

4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış bir değer kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6. Değerler değişime açık yapıdadırlar. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir (Aktaran: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60).

Siloh (2000)'a göre de değerler aşağıdaki özelliklere sahiptir:

1. Değerler paylaşırlar,
2. Değerler ciddiye alınırlar,

3. Değerler coşkuyla birlikte bulunurlar,
4. Değerler soyutlanabilirler,
5. Değerler kalıcıdır,
6. Değerler inançturlar,
7. Değer bir tercihtir.

Özgüven (1994) ise değerlerin dört temel özelliğinden bahsetmektedir. Bu özellikler ise:

1. Toplum ya da birey tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.

3. Bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

Tezcan (1995)'e göre ise değerler;

1. Bireye amaç ve yön tayin eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
5. Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksızı, hoş giden ve gitmeyeni, ahlaki ve ahlaki olmayı ayırt etmesini sağlar

Değerler üzerine birçok araştırması olan Rokeach (1973) ise değerlerin fonksiyonlarını şu şekilde açıklamıştır:

a. Standart olarak değerler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılamakta değerlerini kullanır. Birey değerlerine bağlı olarak siyasi veya dinsel ideolojiyi diğerine tercih eder ve kendini başkalarına sergiler. Kendisini başkalarıyla karşılaştırırken ve başkalarını etkilemek

ya da ikna etmek amacıyla kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirirler ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucundaki benlik zedelenmesini engellerler.

b. Çatışma ve karar vermede değerler sistemi: Değerler tek başına değil, değerlerle birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar. Değerler aynı zamanda önem sırasına göre aşamalı sınıflandırma oluştururlar. Birey aile ve kişisel ilişkiler için ve iş yaşamı için ayrı değer sınıflandırması yapılabilir (Aktaran: Sancak,2011:15).

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin tamamının aynı değerde olduğunu söylemek mümkün değildir. Kendimizden pay biçelim. Mutlaka hayatımızda, içinde yaşadığımız kültürde, bizi yetiştiren anne-babanın belleğinde diğerlerinden daha ön planda olan değerler mevcuttur. Bireyin değer sıralamasının birinci ve en üst sıralarında bulunan değerler onun temel değerleri sayılmaktadır ve bütün değerler bireye verilip ondan bir sıralama yapması istendiğinde en yukarıya koyduğu değer, onun her şeyden daha çok kıymet verdiği şey anlamına gelmektedir (Güngör, 1997: 42).

Psikolojide değer testini ilk defa Spranger (1928) kullanmıştır. Spranger deneklerini her birinde hâkim olan değere göre Şahsiyet tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir. Daha sonra ondan ilham alarak “Study of Values” adlı geniş bir çalışma yapan Allport, Vernon ve Lindzey (1960)’den sonra değerleri altı grup halinde toplamak adet olmuştur: Estetik, Teorik (veya ilmi), İktisadi, Siyasi, Sosyal ve Dini değerler (Aktaran: Güngör, 2010: 85).

Spranger (1928) değerleri, bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerler olarak gruplandırmıştır:

1- Bilimsel Değer: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerlere sahip insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.

2- Ekonomik Değer: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiğini belirtir.

3- Estetik Değer: Simetri uyum ve forma önem verir. Birey, hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.

4- Sosyal Değer: Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Sosyal değerlere sahip birey, sevgisini insanlara sunar, nazik ve sempattir. Bencil değildir.

5- Politik değer: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

6- Dini Değer: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Din uğrunda dünyevi hazları feda eder (Akataran: Akbaş, 2004).

M. Rokeach (1973) ise yukarıda tarifini verdiğimiz değerlere “Gaye(Amaç) Değerler” (Terminal Values) adını vermektedir. Onun sınıflamasında bir de “Vasıta(Araç) Değerler” (Instrumental Values) vardır ki, terimden anlaşılacağı gibi, bunlar gaye değerlerin elde edilmesi yolunda gerekli görülen vasıfları temsil ederler. Rokeach’ten örnek verecek olursak, “eşitlik”, “aile güvenliği”, “kendine saygı”, “sosyal itibar” , “barış”, “başarı”, “özgürlük”, “erdem”, “ulusal güvenlik” birer gaye-değerdir. Bunların yanında “nezaket”, “sorumluluk”, “zekâ”, “cesaret”, “dürüstlük”, “gerçeklik”, “yardımseverlik” birer vasıta-değer teşkil eder (Aktaran: Güngör, 2010: 85).

Değer bir başka sınıflamaya göre “grup ölçekli değerler” ve “ bireysel değerler” olarak ikiye ayrılmıştır. Kilby (1993)'e göre değerler; grup ölçekli değerler ve bireysel değerler olarak tasnif edilmektedir. Grup ölçekli değerler, grubun yapısının bir parçasıdır ve grup içindeki kurallar ve normlar grubun değerini oluşturur. Bu şekilde grup içinde paylaşılan değerler, grup motivasyonunu oluşturur ve grubun içsel bağlılığının güçlenmesini sağlar. Örneğin; bir sporcunun ve bir bilim adamının paylaştığı farklı değerleri bulunmaktadır. Sporcular için fair play önemli bir grup değeriyken, bilim adamları için özgür araştırma önemli bir grup değeri içermektedir (Aktaran: Güngör, 2010: 84- 85).

Aspin (2007) değerlerin ahlaki, dini, estetik, sosyal, politik, eğitim, teknik, ekonomik vb. olarak sınıflanabileceğini ve bunlar arasından örneğin sosyal, politik,

ekonomik ve eğitim değerlerinin tek asıl değer olan ahlak değerinin alt boyutu olduğu iddia edildiğini de belirtmektedir (Aktaran: Aktaş, 2010: 7).

Değerler konusunda çalışmalar yapan başka bir yazar olan Forest (1973) yapmış olduğu çalışmada değerler ile ilgili olarak yedi kategori önermektedir. Bunlar; sosyal- psikolojik, ekonomik, psikolojik ve sağlık, sosyo- politik, eğitim, çevre ve doğal kaynaklar, çevreyle ilgili ilişkilerdir (Aktaran: Yılmaz, 2006: 70).

Cohen (1985)'in sınıflandırmasına göre ise değerler, içsel (intrinsic), dışsal (extrinsic), ahlaki (moral), kişisel (personal) ve bilgiye dayalı (epistemic) değerler olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır (Aktaran: Akbaba- Altun, 2003: 2).

2.4. Değer Kazanımı

Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Değer oluşumu çocuklukta başlar ve yaşa bağlı olarak kazanılan değerler de artar. Ortak değerlerin oluşumunda sosyoekonomik düzey önemli rol oynamaktadır.

Birey içinde bulunduğu ortam (okul, işyeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir. Toplumsal yapı değiştiğinde değer sistemleri de değişerek yeni yapıya ayak uydurur. Toplumun sanayileşme seviyesi ve ekonomik gelişmeler sonucunda değerler geliştirmekte, eski değerleri yeniden yorumlamakta, değer sistemindeki hiyerarşi değişmektedir.

Dini değerler ve aile kurumlarına ait değerlerdeki değişimler diğer değerlere oranla daha yavaş olmaktadır(Sancak, 2011:16).

2.5. Değer Eğitimi

Değer eğitimi, “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şeklidir. Literatürde; değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme girişimi olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanıma göre ise, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireysel ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belirli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gereken beceri ve eğilimleri empoze etmek şeklinde tanımlanmıştır (Keskin, 2008: 20-21).

Değerler, eğitimle nesilden nesle aktarılacak, toplumda kişilikli, kendine, ailesine, çevresine ve tüm insanlığa faydalı bireyler yetişecektir. Bu aynı zamanda toplumun kültürünün devamlılığını sağlayarak geçmişle geleceği de birbirine bağlayacaktır. Değerler ve insan arasında karşılıklı bir döngü vardır. Değerleri insanlar ve yaşantıları oluştururken, oluşan bu değerler, kişiye ve topluma yön verecektir. Bütün bunların sağlıklı bir yapı içerisinde gerçekleşmesi ancak eğitimle olur (Tokdemir, 2007: 30). Diğer canlılar hayatlarının çoğunluğunu içgüdü ile idare ederken insanların hareketlerinin çok azında içgüdü vardır. İnsan, davranışlarının çoğunu öğrenir. İnsan mutluluğu için neyin önemli olduğunu, toplum sağlığı için iyi olanı ve karakterli bir yaşam için gerekli alışkanlıkları öğrenir. Tarih bu gerçeği ortaya koymuştur. Örnek karaktere sahip kişiler ortaya çıkarmıştır. Her birey kendi karakterini ortaya çıkaran bir sanatçıdır. Birey dünyaya iyi ya da kötü alışkanlıklarla gelmez. İyi alışkanlıkları çalışarak kazanır (Ryan, 1999: 9-11; Aktaran: Akbaş, 2004: 60).

Modern toplum ve bilim yaratıcılık konusunda gelişmeler sağlamış, bu doğrultuda nesilleri yetiştirmiş olsa da değerler alanının daralması, bireysel ve toplumsal açıdan pek çok sorunu da ortaya çıkarmıştır (Tokdemir, 2007: 30).

Günümüzde her şey hızla ve sürekli değişim içindeyken, bu durumdan Türk toplumunun değerleri de payını almakta ve hatta bunun çok ciddi boyutta olduğu görülmektedir. Bu değişim, özellikle çocuklar ve gençler üzerinde etkili olmakta, bunun sonucu olarak da ailelerin işi gittikçe zorlaşmaktadır. Bir toplum değerlerinden yoksunlaşmışsa, değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır (Yel ve Aladağ, 2009: 123). Değerler açısından olgunlaşmanın olmadığı durumlarda, insanlar yalnızca çevrelerine karşı değil, kendilerine ve diğer insanlara karşı da olumsuz eylemlerde bulunabilmektedirler. Yalnızca kendilerinden farklı düşündüğü ve farklı inançlara sahip olduğu için, başkalarını hoşgörü ile karşılamayan hatta onlara karşı elinden geldiğince fiziksel baskı ve şiddet uygulayan insanlar vardır. Kendi kendine ve sağlığına saygı duymayan, kendine zarar veren insanlar vardır (Doğanay, 2006: 257). Tüm bu olası sonuçlar ve olaylar göz önüne alındığında değerler eğitiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Değerlerin kazandırılması noktasında öncelikli olarak ailelere ve çocuk okul çağına geldiğinde eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Değerlerin kazandırılması için eğitim kurumlarında uygun yöntem, teknik ve stratejilerin belirlenip, etkili bir biçimde kullanılması gerekmektedir.

Demokratik toplumlarda eğitim kurumları; sadece bilişsel amaçlara ulaşmak için değil, aynı zamanda insanı insan yapan bütün değerlerin, öğrencilere verildiği bir yapı olma anlayışına sahip olmak için de çaba sarf etmelidir. Eğitim için değerlerden arınarak tümüyle teknolojik ihtiyaçları karşılamaya çalışmak, ya da yalnızca geleneksel ve alışlagelmiş değerlere tutunmak, değerler karmaşasına neden olacaktır. Eğitim en azından iyi bir insan, iyi bir yaşam ve iyi bir toplum oluşturmak yolunda gösterilen kısmi bir çaba olarak görülmelidir (Maslow,1996; Aktaran: Akbaş, 2004: 4).

Ekşi'ye göre (2003), temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek; aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasındadır. Bu bakış açısından hareketle okulların temel iki amacından bahsetmek yanlış olmaz. Bunlar:

- Akademik açıdan başarılı,
- Temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesidir.

Doğanay (2006)'a göre, kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli olan değerlerle donatılmamış bireyler, bilgileri ile insanlığın ve çevrenin zararına olan eylemler ortaya koyma tehlikesi taşımaktadırlar. Bu bakımdan değerlerin eğitim ile verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bugün değer eğitimi, gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde tartışılmaktadır.

Değerler konusunda farklı düşünceler olsa da hemen hepsi de değerlerin yetişmekte olan nesillere aktarılması ve kazandırılması düşüncesindedir. Bu nedenle de İngiltere'de 1906'dan, Almanya'da 1881'den, Fransa'da ise 1882'den beri mecburi bir ahlaki değer öğretimi yapılmaktadır. Bizde ise şuurlu bir değer eğitimi yapılamamıştır bunun neticesi olarak, yani değerlerimizden soyutlanmamız adeta bizi boşlukta bırakmış, bundan dolayı anarşi, terör, vurdumduymazlık, aldaticılık ve her türlü sahtekârlık ruhlarımızda yuvalanmış, sokak, ev, toplum ve okul birbirinden farklı hizmet ve yapı durumuna gelmiştir. Bugün, yetişmekte olan nesiller, neyin

doğru, neyin yanlış, neyin güzel, neyin çirkin, neyin iyi veya kötü olduğuna karar vermede güçlük çektiklerini ifade etmektedirler. Bu sonuç, geleceğin sağlıklı toplumu için hiç de iyi göstergeler değildir (Tozlu, 1992).

Toplum olarak; elverişli her fırsatı, özellikle de okulları, belirli değerlerin öğrencilere verilmesi için kullanmak zorundayız ve bunun sebeplerini ise üç başlık altında toplayabiliriz:

1. Toplumda çeşitli sosyal ve suç ile ilgili problemlerin artması faydalı değerlerin yeterince elde edilemediğini otaya çıkarmaktadır.

2. Toplumsal değerlerimizde bir belirsizlik vardır ve bu belirsizlik tarihimizden gelen uygun değerlerimizin yıpranmasına sebep olmaktadır.

3. Akranlar arası olumsuz baskı, medya'nın kötü etkisi ve boşanma oranının artması gibi sebeplerle aile yapısı gittikçe zayıflamaktadır (Bishop, 1993: 10, Aktaran: Sancak,2011:19).Şu halde değer eğitiminin önemi ve zorunluluğu gün geçtikçe artmaktadır.

2.5.1. Değer Eğitiminin Tarihçesi

1900'lere kadar Amerika ve Kanada'da değerler ve ahlak eğitiminin hedefleri ve yöntemleri üzerine çok çalışma yapılmaktaydı. Ebeveynler, eğitmciler, dini kuruluşlar ve hizmet organizasyonları değerler ve ahlak konularında toplumun gidişatından etkilenmekteydiler.1900'lerin başından itibaren eğitimde insanları toplumun normları ve değerleri içinde yetiştirmenin yolları aranmaya başlandı ve önemli gelişmeler yaşandı (Kirschenbaum, 1995: 3; Aktaran: Balcı, 2008: 19).

Değer eğitiminin sistemli ve programlı bir şekilde yürütülmesinin tarihi 20. yy başlarına kadar gider. 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimine dair ilk çalışmalar Edward Thorndike ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Karakter eğitimi araştırmaları (Character Education Inquiry) adındaki bu çalışmalar 1928–30 yıllarında üç cilt halinde "Studies in the Nature of Character" adıyla yayımlanmıştır. Bunların yanında, Din Eğitimi Derneği (Religious Education Association), ve Columbia üniversitesi Öğretmen Okulu kapsamında çalışan Sosyal ve Dini araştırmalar enstitüsü (Institute of Social and Religious Reseach) de karakter eğitimi ile ilgili çalışmalar yapmıştır (Leming, 1997;Aktaran: Tokdemir, 2007:35–36).

Leming (1996: 145)'e göre 20.yy'ın başlarında artan sanayileşme ve şehirleşme, göç hareketleri, I. Dünya Savaşı, Bolşevik İhtilali ve ahlaki düzenin bozulmaya başlamasıyla oluşan manevi sıkıntıları azaltmada değerler eğitiminin etkinliği artmıştır. Ancak 1930'lardan itibaren düşüş görülmeye başlanmıştır (Aktaran: Yiğittir, 2009: 39).

Değer ve ahlak eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonrası geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. Bu dönemde değer ve karakter üzerine fazla araştırma yapılmamıştır (Kirschenbaum, 1995:4;Aktaran: Akbaş, 2004: 63).

Lickona'ya (1993) göre eğitimin tarih boyunca, öğrencilerin akademik başarılarını yükseltmek ve iyi karakter özellikleri göstermelerini sağlamak üzere iki ana hedefi olmuştur. Eğitim tarihine genel olarak baktığımızda bütün dünyada sürekli olarak ahlak ve değer eğitiminin önemine atıf yapıldığı görülmektedir (Aktaran: Okudan, 2010).

Değerlerle ilgili çalışmalar ise ülkemizde özellikle altmışlı ve yetmişli yıllarda görülmeye başlanmıştır. Değer yaklaşımının duyuşsal eğitimde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2002).

Milli Eğitimin genel amaçlarında ve ilköğretim ile orta öğretimin genel amaçlarında değerlere vurgu yapılsa da değer eğitimi konusunda ülkemizde yeterli çalışmanın yapılmadığı söylenebilir. Yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok dini ve ahlaki değerlere önem verilmiştir. Batı toplumunda yaşanan çözümler oransal olarak ülkemizde daha azdır. Ancak haberleşmenin kolaylaşması ve dünyanın küçülmesiyle batıda yaşanan çözümler ülkemizde de görülmekte; boşanma oranları artmakta, okulda, sokakta şiddet yayılmakta, aile bağları ve toplumsal bağlar zayıflamaktadır. Bütün bunlar değer eğitimine daha fazla önem verilmesinin gerektiğini işaret etmektedir (Tokdemir,2007:37-38).

2.5.2. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

“Nasıl bir birey yetiştirmek istiyoruz?” sorusu her anne babanın ara ara kendine sorması gereken bir sorudur. İyi okulları bitirmiş başarılı bir insan mı? Sorumluluk sahibi bir insan mı? Özgüvenli, kendini iyi ifade eden bir insan mı? Vatana millete hayırlı bir insan mı? Yoksa mutlu bir insan olsun yeter mi? Bu

soruların cevapları bize anne-baba olarak hayatımızda önem verdiğimiz ve çocuğumuzda da olmasını istediğimiz değerler listesini ortaya çıkarmaktadır.

Çocuklar pek çok şeyi ilk olarak ailede öğrenirler. Yetişkinlikteki ahlaki duyarlılıkların temeli, çocukluk döneminde anne baba ile çocuk arasında yaşanan sevgi, saygı, güven... gibi duygulara dayalı ilişkilerle atılır. Çocuk, sevilerek sevmeyi, kendisine saygı duyularak başkasına saygı göstermeyi ve güvenli bir ortamda yetişerek çevreye güven veren davranışlar geliştirmeyi ilk olarak ailede öğrenir (Silverman, 1992; Aktaran: Akdemir 2012:27).

Değerler eğitiminin verildiği en etkili yer ailedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim, çocukların maddi ihtiyaçları için olduğu kadar psikolojik ve manevi yönden tatminleri açısından da büyük önem taşır. Bu aynı zamanda anne baba ve diğer aile bireylerinin ilk rol modelleri olarak çocuğun hayatında yer almasını sağlar. Çocuğun vicdanı; anne, baba ve diğer aile büyüklerinin kuralları ile şekillenmeye başlar. Bu yüzden aile, iyinin, doğrunun, güzelin, kutsalın fark edilmesi ve ortak bir yaşam süreci içerisinde öğrenilip içselleştirilmesinde en etkili bir kaynak olarak yerini korur. Çocuk kendi bilişsel ve duygusal kaynaklarını bağımsız olarak yönetme becerisini gösterecek bir zamana kadar, aile değerlerine bağlı olarak hayatını sürdürür. Hatta çocuğun ailede öğrendiği birçok davranış kuralı ve örneği hayatının sonuna kadar ona rehberlik eder. Bunları zaman içerisinde geliştirip, genişletir; değiştirip yenilerini koyduğu da olur (Hökelekli, 2011: 289).

Vrasmas (2001: 110) da ailenin, değerler eğitimi bağlamında, ne şart altında olursa olsun yine de önemli olduğunu şöyle belirtmektedir: Politik-sosyal ve ekonomik yaşam aileyi ve onun içsel ve dışsal ilişkilerini etkilemiş olmasına, üyelerinin rol ve statülerinde birçok değişiklik meydana getirmesine rağmen, sosyal tanımlarda bu kurumun kimlik ve biçimi her zaman var olmuştur. Çocukların gelenek ruhuyla, ahlâklı ve genel insani değerlerle eğitilmesinde ve yetiştirilmesindeki merkezi görevini kesintisiz yerine getirmiştir (Aktaran: Keskin, 2008: 36).

Değerlerin aile ortamında öğretilmesiyle ilgili tartışmalar da yaşanmaktadır. Örneğin: “Ana-babalar çocuklarına hangi değerleri aşılmalıdır? Değerleri

kabullenmeleri için çocuklar nasıl ve ne şekilde eğitilmelidir? Değer eğitiminde ceza mı demokratik yollar mı daha çok tercih edilmelidir? vb.” Burada ailelere önemli görevler düşmektedir. Çünkü eğitim alanında garantili, basmakalıp reçeteler verilememekte; bunun yerine yeni fikirler ve çözüm önerileri getirilmektedir. Aileler de bu önerilerden kendilerince neyin iyi ve daha önemli olduğuna, nerede sınır koyup nerede olayları kendi haline bırakmaları gerektiğine ya da nerede müdahale etmek zorunda kalacaklarına karar vermelidir (Beil, 2003: 8-9; Aktaran: Yiğittir, 2009: 47).

Ailelere genel anlamda çocuklarında iyi bir karakter oluşturmak için Ryan ve Bohlin (1999) şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

1. Öncelikle iyi bir örnek ve model olunuz.
2. Bu ağır yükü tek başınıza taşımayarak yardım alınız.
3. Çocuğunuzun okul hayatında etkili olmalısınız.
4. Çocuğunuzun aklına ve kalbine nelerin girdiğini kontrol etmelisiniz.
5. Temel kuralların, değerlerin öğrenilmesi konusunda sabırlı olmalısınız.
6. Ceza verirken dahi çocuğunuzun seven bir kalple cezalandırmalısınız ve ceza gerekebilecek durumda çocuk nedenini bilmeli.
7. Konuşmalarınıza dikkat etmelisiniz ve ahlaki bir dil kullanmalısınız.
8. Karakter eğitimini yalnızca kelimelere indirgememelisiniz.
9. Evinizde iyi karakterin oluşmasının önemli bir önceliği olmalıdır (Aktaran: Yiğittir, 2010: 208).

2.5.3. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Toplumsal yaşamın devamının sağlanmasına pozitif yönde katkı yapacak bireylerin yetiştirilmesi okulların resmi görevleri arasındadır. Bu bir anlamda okulların varlık sebebidir. Okulların temel iki amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Ekşi, 2003).

Modern toplumun yaşanan değer bunalımı, bireyleri her konuda neredeyse tek başlarına tercihler yapma gibi çok sıkıntılı bir yükün altına sokmuştur. Böyle bir durum, günümüzde okulun, çocuk ve gençlerin karakter gelişimlerine daha fazla

yardımcı olacak bir görev yüklenmelerini zorunlu hale getirmiştir. Her düzeydeki eğitim kurumu öğrencilerine iyi tercihler yapabilmeleri için ortamlar hazırlamalıdır. Bir toplumun geleceği iyi yetişmiş ve sağlam karakterli insanlara bağlıdır. Okul öncesi eğitimin de giderek zorunlu hale gelmeye başladığı göz önüne alınırsa, okulun etki alanının daha fazla genişlemesine bağlı olarak değerler eğitiminin de etkili ve sistemli olarak okul şartlarında yürütülmesinin önem kazandığı bir dönemde yaşadığımız ortadadır. Eğitim kurumlarının hedefleri arasında öğrenim çağındaki her bireyin olumlu ahlaki ve insani nitelikler kazanması, uygun tercihlerde bulunup doğru kararlar vermesi ve iyi davranışlar ortaya koymasına yardımcı olacak değerler ve becerilerle donanımlı olarak yetiştirilmesi vardır (Hökelekli, 2011: 291- 292).

Okullarda, ailede kazanılan değerler daha da pekiştirilebilir ve yeni bazı değerler kazanılabilir. Ailede olduğu gibi, okulda da değerler eğitiminin yaşantıların bir parçası haline getirilerek verilmesi en uygun olan yoldur. Kazandırılmak istenen değerlerin, bütün okul çatısı altında kabul gören, benimsenen ve yaşanan değerler olması, bunların sosyal öğrenme yoluyla ve doğal bir süreçte edinilmesini kolaylaştıracaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2007:389).

Güngör(1997) 'e göre eğitim kurumları, bireylere yaşadıkları toplumun değerlerini aktarır, bireyleri çağa uygun bilgi ve becerilerle donatma görevini de üstlenirler. Yine eğitime yüklenen görevler arasında çağın şartlarına göre geçerliliğini yitirmiş değerlerin yerine yeni değerlerin yerleştirilmeye çalışılması da vardır.

Değerler gelişiminde öğrencilerin üzerinde olumlu etkileri olduğu görülen okulların, katılıma önem veren, sorumlu bir şekilde davranmayı cesaretlendiren, düzenli bir okul görüntüsü veren ve dürüst bir şekilde uygulanan açık kuralları olan vb. genel özelliklere sahip okullar olduğu görülmüştür. Ayrıca, bir okulun değerler hakkındaki açıklığı ve bu değerlerin gerçekte paylaşılan değerler olma derecesi de değerler gelişiminde öğrencilerin üzerinde önemli etkileri olan hususlar olduğu tespit edilmiştir (Value Education Study, 2003; Aktaran: Hökelekli ve Gündüz,2007: 389).

Özden (2010), geleceğin okullarının yapılandırılmasında üç temel değerler setine ihtiyaç duyulacağını belirtmektedir: Katılım, güvenilirlik ve üretkenlik. İlk

olarak, geleceğin okullarında, karar verme sürecine daha fazla katılım olacaktır ve öğrencilerin sosyal, duygusal ve entelektüel açılardan gelişmelerini sağlayacak uygulamalara, ilgili tüm tarafların katılımı sağlanmalıdır. İkinci olarak, geleceğin okullarının daha güvenilir sonuçlar üretmek zorunda olmasıdır. Üçüncü olarak, geleceğin okulları, değişim ihtiyaç ve kapasitesini belirlemek, gerekli değişimleri tahmin etmek ve bu değişimi gerçekleştirmek üzere harekete geçmek zorundadır.

2.5.4. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmenlerin toplumdaki yeri ve üstlendikleri görevler düşünüldüğünde ne kadar büyük bir sorumluluğu üstlendikleri daha iyi anlaşılmaktadır. Bireylerin geleceğine her anlamda ışık tutan ve rehber olan bu insanların her konuda donanımlı olması çok önemlidir.

Veugelers (2000)'e göre öğretmenler, pedagojik görevlerinin bir parçası olarak belirli değerler için öğrencileri özendirmelidir; fakat aynı zamanda öğrencilerin kendine saygı duygusunu, kültürel farklılıklarını göz önüne alarak onların görüşlerine saygı göstermelidirler (Aktaran: Demirhan-İşcan, 2007: 55).

Öğretmenin rolü, kesinlikle öğrencileri etkileme gücünü içerir. Çünkü öğretmenler, değerler öğretiminde doğal olarak yer alırlar. Diğer yandan öğrencilerin, öğretmenleri izlemesi veya ona saygı duyması hakkında karmaşık kanıtlar vardır. "School Curriculum and Assessment Authority"nin yaptığı araştırmaya göre, yetişkinlerin %78'i öğretmenlerin genç insanlar için iyi bir örnek olduğunu düşünmektedir (Halstead ve Taylor, 2004; Aktaran: Demirhan- İşcan, 2007: 59).

Değerler eğitimini gerçekleştirebilme konusunda öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Eğitim sisteminin tüm basamaklarında değerler eğitimini gerçekleştirecek öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımları konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu bakımdan değerler eğitiminin öğretmen eğitimi programlarının bir parçası olması bir zorunluluktur. Öğretmen eğitimi programlarında doğrudan doğruya değerler eğitimi dersleri verilebileceği gibi öğretmenlik meslek bilgisi dersleri içinde de dolaylı olarak değerler eğitimine yer verilebilir (Yaşar ve Çengelci, 2007: 382).

Tyree ve Vence (1997)'ye göre, öğretmenler değer eğitiminde şu özellikleri taşımalıdır:

1. Model olmalı,
2. Sınıf içinde sosyal doku oluşturmalı,
3. Her öğrenciye sorumluluk verip, öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı,
4. Cesaretlendirerek ya da cezalandırarak değerleri empoze etmeli,
5. Öğrencilere karar verme olanağı tanımalı,
6. Paylaşım fırsatı vermeli,
7. Ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli,
8. Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturmalıdır (Aktaran: Dilmaç, 2002: 4- 5).

Lickon (1993) değer öğretiminde başarı için öğretmenlere şunları önermiştir:

1. Öğretmen model ve yetiştirici olmayı kendine gerçekten vazife edinmelidir.
2. Sınıfta ahlaki bir topluluk yaratmalıdır.
3. Öğretmen sorumluluklar vererek disiplini elinde tutmalıdır.
4. Demokratik bir sınıf yaratmalıdır.
5. Eğitim programları vasıtasıyla değer öğretimi yapılmalıdır.
6. İşbirlikçi öğrenme kullanılmalıdır.
7. Ahlaki yansımaları için öğrencileri desteklemelidir.
8. Anlaşmazlıkların nasıl çözümlenmesi gerektiği öğretilmelidir.
9. Sınıf dışında da hızlı gelişim için olumlu modeller kullanılmalıdır.
10. Okulda olumlu bir ahlaki kültür yaşatılmalıdır.
11. Velilerle iyi ilişkiler kurulmalıdır (Aktaran: Akbaş, 2004: 94).

2.5.5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerler eğitimiyle ilgili literatür tarandığında, en çok kullanılan ve geçerli olan dört temel yaklaşımla karşılaşmaktadır. Bunlar şöyledir:

2.5.5.1. Telkin Etme Yaklaşımı (Değerlerin Doğrudan Öğretimi)

Telkin etme yaklaşımı: Blanchette (1970) ve Bensley (1974) tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın amacı öğrencilere bazı değerlerin aşılması ve içselleştirmesini sağlamak ve öğrencilerin sahip olduğu değerleri, istenilen değerlerin yansıtılması doğrultusunda değiştirmektir (Aktaran: Yel ve Aladağ, 2009:127). Bu yaklaşımda öncelikle öğrencilere kazandırılacak değerler belirlenir, zamanlanan ve programlanan etkinlikler çerçevesinde istenilen değerler kazandırılmaya çalışılır (Doğanay, 2006: 267). Telkin etme yaklaşımı, insanlarda istenilen davranışların oluşması ve bu davranışların kazandırılması için çok eskilerden beri kullanılan bir yöntemdir. Welton ve Mallahen (1993)'a göre insanlık tarihi boyunca, insan davranışlarına şekil vermek amacıyla telkin, öğüt yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımda yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır varsayımı vardır. Veliler ve öğretmenlerin “İyi bir kız böyle yapmaz. Çocuklar büyüklerine saygı gösterir.” gibi sözleri telkin yönteminin kullanımına örnektir (Aktaran: Akbaş, 2004: 96).

Fernand (1994)'a göre telkin etme yaklaşımı; öğrencilere pekiştireçler verme, buldurma, canlandırma ve modeller aracılığıyla arzu edilen değerlerin telkin edilerek kazandırılmaya çalışıldığı bir yöntemdir (Aktaran: Sancak,2011:21).

Değer öğretimi yaklaşımları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, telkin etme yaklaşımının okullarda etkili ve kalıcı bir öğrenme gerçekleştirmek için uygun olmadığı üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Çünkü bu yaklaşımın temelinde yer alan; neyin iyi ya da neyin kötü olduğunu belirten “öğüt verme” davranışı, daha çok zaman ve uzun bir süreç gerektirmektedir. Simon'a (1972) göre Telkin yöntemini ancak veliler başarılı bir şekilde kullanabilir. Bu yöntemi kullanırken veliler, öğütlerle çocukların değer ve davranışlarını açıklar ve düzenler. Veliler çocukların doğumundan itibaren onlarla birlikte oldukları ve öğütlerini açıklamaya yetecek yeterince

zamanları vardır. Ancak öğretmenler yıl içerisinde 180 gün öğrencilerle birlikte ve sonraki yıl öğretmenlerin değişme ihtimali de vardır (Aktaran: Akbaş, 2004: 96).

2.5.5.2. Ahlaki Gelişim (Moral Dilemma) Yaklaşımı

Ahlak; iyi ve kötü davranışlarda meydana gelen, insanların uymakla sorumlu oldukları davranışlar ve kurallar bütünüdür. İyi veya kötünün ne olduğu ise kişiden kişiye değişmektedir (Dilmaç, 1999: 1). İyi ve kötü kavramının temelini oluşturduğu ahlaki değerlendirmeler ve ilkeler vardır. İnsanlar arasında bu değer ve ilkelerin farklılaşması olduğu gibi, tüm insanların üzerinde ortak bir karara vardığı, adalet ve eşitlik ilkelerini temel alan değerler de bulunmaktadır.

Ahlaki gelişim konusunda oldukça kapsamlı ve geniş araştırmalar yapan Kolberg, Piaget'in zihinsel ve ahlak gelişiminde ele aldığı dönemleri de dikkate alarak, ahlaki gelişimi incelemiştir. (Sancak,2011:22).

Kolberg ahlaki gelişmeyi 3 düzeyde incelemiştir. Bu düzeyleri “Gelenek Öncesi Düzey”, “Geleneksel Düzey” ve “Gelenek Ötesi Düzey” olarak adlandırmıştır. Her düzey kendi içerisinde iki dönem içermektedir (Yel ve Aladağ, 2009: 129). Bunlar:

Gelenek Öncesi Düzey (4-10 yaş): Otoritenin gücünün göz önüne alınarak oluşturulan değerler veya hareketler sonucuna dayalı ahlaki yargıları içerir.

Dönem 1: (Ceza-İtaat) (4-5 yaş): Cezadan kaçınma amaçlı sorgusuz bir şekilde otoriteye itaat eder.

Dönem 2: (Çıkara dayalı alış-veriş) (6-10 yaş) Kişisel ihtiyaçları tatmin etme amaçlı çaba sarf eder ve kurallara uyar.

Geleneksel Düzey (10-18 yaş): Bu dönemde ahlaki yargılar diğerlerine sadakat düşüncesi çevresinde temellenir.

Dönem 3: (Kişiler arası uyum) (10-15 yaş): Alınan kararlarda önem teşkil eden unsur, başkalarına yardım veya başkalarını memnun etmedir. Onay almak için kurallara uyum vardır.

Dönem 4: (Kanun ve düzen) (15-18 yaş): Otorite, kanunlar ve sosyal kurallara uyumun temelinde dışlanma kaygısı vardır. Kuralların devamı için çaba sarf eder.

Gelenek Ötesi düzey (18 yaş ve sonrası yaşlar): Ahlaki yargıların temelini daha geniş ve daha büyük değerler oluşturur. Bu düzeyde kişi toplumsal değerleri aşmıştır. Evrensel değerleri ahlaki yargıların temeline alır.

Dönem 5: (Sosyal anlaşma) (18-20 yaş): Davranışların ve kararların temelinde insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan ahlaki ilkeler vardır. Doğru davranışlar toplum tarafından benimsenen sorumluluklar ve haklara bağlı kalarak sergilenir.

Dönem 6: (Evrensel ahlak ilkeleri) (20+ yaş): Kararların temelinde insan hakları, eşitlik, demokrasi gibi ahlaki prensipler yer alır. Evrensel ahlaktaki ilkeler davranışlara yön tayin eder.

Kolberg' in ahlaki ikilem yaklaşımında öğretmenin rolü, öğrencilere ahlaki ikilemlerin oluşturduğu ikilemler sunarak öğrencilerin çıkmaza sürüklenmesi ve bu çıkmazlarını çözmelerine yardımcı olmaktır. Öğretmen ahlaki ikilemler oluştururken şu noktalara dikkat etmelidir:

- İkilemler ders ve dersin konusuyla ilişkili olmalıdır.
- Basit ikilemler verilmelidir.
- İkilemler açık uçlu olmalı ve öğrenciye tek cevap verdirecek nitelikte olmalı.
- Verilen ikilemler öğrencilerin olgusal bilgilerine dayalı olmalı; öğrencilerin akıl yürütmesini sağlayacak nitelikte olmalı.
- Öğrenci düzeylerine uygun ikilemler olmalı (Yel ve Aladağ, 2009: 130).

Galbraith ve Jones (1975) bir ikilemi uygun hale getirecek olan üç önemli değişkenin olduğunu belirtmiştir. Bu değişkenleri şu şekilde ifade etmektedirler:

1. Hikâye, “ana karakteri için gerçek bir çatışma” sunmalıdır, “değerlendirme için bir takım ahlaki konuları” içermeli ve “duruma uygun cevaplar hakkında öğrenciler arasında görüş farklılıkları oluşturmaldır”.

2. Tartışmanın ahlaki düşünme üzerine odaklanmasına yardımcı olabilecek bir lider.

3. Öğrencilerin ahlaki düşüncelerini özgür bir şekilde ifade edebileceği bir sınıf ortamı (Aktaran: Sancak,2011:24).

2.5.5.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer eğitiminde ele alınan yaklaşımlardan biri de değer analizi yaklaşımıdır. Sosyal Bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilen bu yaklaşımın amacını, Huitt (2004: 6) şu şekilde açıklamaktadır: “Değer analizi yaklaşımının temel amacı; öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle alakalı olan sorunların çözümü hakkında karar vermelerini sağlama amaçlı, bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme süreç ve becerilerini kullanabilmelerine yardım etmektir.”

Bu yaklaşımda amaç:

1. Öğrencilere incelenmekte olan değer konuları ile ilgili en rasyonel kararları almaları konusunda yardım etmek.

2. Öğrencilere gerçekçi değer kararlarını verirken gerekli olabilecek yetenekleri geliştirmelerinde yardım etmek.

3. Öğrencilere bir grubun diğer üyeleri ve kendi aralarındaki değer anlaşmazlıklarını nasıl çözecekleri konusunda yardım etmektir (Aktaran: Sancak,2011:25).

Değer analizi yaklaşımına göre değerlerle ilgili kararlar ne gerçekliğe dair basit anlamda ne de sadece tutumlara dair ifadelerdir. Değer kararları verilirken kullanılan yöntemde, değer problemleri ile ilgili konularda çocukların karar verebilmeleri amacına yönelik dikkatli bir şekilde yapılandırılmış olan fırsatlar yaratılmalıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin değer seçiminde dikkatli olabilmeleri ve dikkatli davranabilmeleri için çok çeşitli becerilere sahip olmaları gerekir (Keskin, 2008: 26-27). Değer analizi yaklaşımında öğrenciler, kendi kişisel tercihlerini ifade

etmeleri ve onlara uygun davranmaları için teşvik edilir. Bu yaklaşımda önemli olan nokta değerler kararının yeterliliğinin değerlendirilmesi ve öğrencilerin bu kararları alırken kullandığı süreçlerdir.

Superka v.d. (1976), değer analizi yaklaşımını, değerlerle ilgili konularda öğrencilerin mantıksal düşünceleri ve bilimsel incelemeler yapmaları konusunda yardımcı olma, öğrencilerin kendi değerlerini kavramsallaştırmaları ve bunlar arasında bağlantı kurarken mantıklı ve analitik süreçler kullanmalarına yardımcı olan bir yaklaşım olarak değerlendirmiştir (Aktaran: Yel ve Aladağ, 2009: 131).

Welton ve Mallan (1999) değer analizi yaklaşımını 8 aşamada ele alıp değerlendirmişlerdir (Aktaran: Doğanay, 2006: 272). Bunlar:

1. Değer sorununu belirleme.
2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma.
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama.
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme.
5. Olası çözüm yollarını belirleme.
- 6.Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme.
7. Seçenekler arasından birini seçme.
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunmadır.

2.5.5.4. Değerler Ayrımı (Değer Açıklama, Değerleri Belirginleştirme)

Yaklaşımı

Değerler ayrımı yaklaşımı ilk olarak Gordon Allport (1955), Abraham Maslow (1970), Carl Rogers (1969) ve diğerlerinin Hümanist psikoloji ve Hümanist eğitim anlayışı sonucundaki teori ve düşüncelerini uygulama girişimlerinden doğmuştur. Yaklaşımın ana hedefi öğrencilerin bilişsel davranış kalıplarını incelemek, değerleri ayırmaları ve gerçekleştirmeleri için akılcı düşünce ve duygusal farkındalığın her ikisini birden kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Aktaran: Sancak,2011:25).

Bu yaklaşıma göre bireye sunulan değerlerin, birey tarafından kendi yaşamı ve düşüncesi açısından bir önem sırasına koyulması söz konusu olup; bireyin başkalarının telkini ile değil, özgürce kendisinin verilen değerler hakkında karar vermesi esasına dayanmaktadır.

Raths, Harmin ve Simon (1978) bu yöntemi yedi aşamalı bir değer belirleme sürecine dayandırmıştır (Akbaş, 2004: 74). Bunlar:

1. Serbest ve bağımsız seçimler yapma.
2. Var olan birtakım seçimleri değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçim yapma.
3. Her alternatifin olası sonuçlarını değerlendirip, daha sonra seçme.
4. En önemli ve en değerli olduğu tespit edilen değerlere sahip çıkıp gerçekleştirilmeye çalışma.
5. Seçilen değerlerin ifade edilmesi.
6. Seçilen değerlere uygun davranışlar sergileme.
7. Seçilen değere ilişkin uygun davranışların tekrarı.

Bu yaklaşımın kimi olumsuz örneklerle sahip olduğunu savunan araştırmacılarda bulunmaktadır. Naylor ve Diem (1987) bu yaklaşımın kimi olumsuz özelliklerinden bahsetmiş ve bu olumsuz özellikleri şu şekilde sıralamışlardır:

1. Ahlaki ve ahlaki olmayan değer konuları arasındaki farkı açıklamada başarısızdır.
2. Ahlaki göreceliği iletme eğilimindedir.
3. Değer açıklama yaklaşımı, aile ve öğrenci mahremiyetini ortadan kaldırır.
4. Değer açıklama yaklaşımında öğretmen bir terapist rolü üstlenir.

Değerler ayrımı yaklaşımı 1960-1980'li yıllar arasında etkili olan bir öğrenme yaklaşımı olmuştur. Ancak 1980'li yıllardan sonra bu yaklaşım popülerliğini kaybetmiştir. Değerleri belirginleştirme yaklaşımının öncülerinden biri olan Kirschenbaum son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir (Keskinoglu, 2008: 26).

2.6. Yönetici Kavramı

Yönetici kelimesi yön(doğrultu, istikamet) ve yönetmek(hüküm etmek, hâkim olmak, tahakküm etmek, idare etmek) kelimelerinden türemiştir. Yönetici kelimesi ise; mal ve hizmet üretimi için üretim faktörlerinin bir araya getirilmesini yöneten kişidir (Karalar,2001).

Yönetici, bir zaman dilimi içinde birtakım amaçlara ulaşmak için insan, para, hammadde, malzeme, makine, vb. üretim araçlarını bir araya getiren; onlar arasında uygun bir bileşim, uyumlaşma ve ahenkleşmeyi sağlayan kişidir(Eren 1998:6).

Yönetici bir zaman dilimi içerisinde ve değişen çevre koşulları altında birtakım amaçları gerçekleştirmek üzere maddi ve insani üretim faktörlerini uyumlu bir şekilde bir araya getiren ve çalıştıran kişidir (İlhan 2008:57).

2.7. Yöneticilerin Kişisel Nitelikleri

Yetki hiyerarşisinde genellikle bir orta derecede kişi olan eğitim yöneticisi, ast ve üstlerle sürekli bir ilişki içindedir. Başarısı; örgüt içi ve örgüt dışı etkenlerle sürdürdüğü ilişkilerin etkinliğine bağlıdır. Bu yüzden; eğitim yöneticisi, güvenilir bir lider, iyi bir örgütleyici, bilgili ve becerikli bir yönetici, akıllı bir denetleyici, aktif bir yürütücü ve izleyici olabilmelidir. Kuşkusuz bu değişik roller, yönetici-liderin bazı kişisel niteliklere sahip olmasını gerektirir (Kaya, 1991: 79-82).

2.7.1. Fiziksel Görünüm

Yöneticilerin fiziksel görünümü birçok araştırmacıya göre “güvenli görünüş” ve “yönetici tavırları ” olarak ifade edilmektedir. Yorgun, motivasyonu düşük ya da çizilen özensiz bir tablo, karşıdaki bireyin güven eksikliği, tatminsizlik ya da endişe yaşamasına sebep olmaktadır. Ayrıca yoğun çalışma temposu nedeniyle ruhsal şikâyetleri bulunan (halsizlik, sinir bozukluğu, nedensiz öfkelenme vb.) ya da bedensel rahatsızlıklar yaşayan (ülser, kalp hastalığı, yaşlılık, migren, faranjit vb.) yöneticiler de iş yaşamlarında benzer olumsuzluklarla karşılaşmaktadırlar (Haas 1987;Aktaran: Vural,2008:6). Bu sıkıntıları yaşamayan müdürler için başarı daha ulaşılabilir olmaktadır.

2.7.2. Zekâ

Liderlik konusunda yapılan araştırmalar fiziksel özelliklerle liderlik arasında hiçbir ilişki olmadığını göstermesine karşın, pek çok araştırma zekâ ile liderlik arasında kuvvetli ilişkiler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir yönetici-lider için, zekâ, pozisyonun gerektirdiği eğitim ve öğretimi kavramak, liderlik yeteneğini geliştirmek, çabuk ve sistemli fakat doğru düşünmek bakımından gereklidir(İlhan, 2008:68).

Yaratıcılık, akıl, ileri görüşlülük, etkin kararlar alma ve uygulama becerisi zekâ ile ilişkili kavramlardır. İyi bir yönetici için çabuk ve sistemli, fakat doğru düşünmek adına, zekâ önemli bir özelliktir (Kaya, 1999:356).

2.7.3. Yüksek Moral, İyi Huy ve İdealler

İyi bir yönetici bazen teknik bir eleman olarak bir yönetim mühendisi, bazen insan olarak insan mühendisi, bazen eğitimci olarak klinik pratisyen, bazen sembolik olarak Őef, bazen de kültürel olarak hoca kimliğine bürünebilmektedir (Bridge ,2003;Aktaran:Vural,2008:6)Yönetici bu vasıflara sahip olabildiği ölçüde başarılıdır.

Ayrıca astlarını dışarıdan gelecek Őikayetlere karşı korumak, onlara sahip çıkmak ve güvence sağlamak, personelin birbirine bağlılığını geliştirmek, ön yargılardan kaçınmak, doğal grupları karşısına değil yanına almak, örgüt yararına olan önerileri baskı ve olumsuz etkilere karşı pozisyonu tehlikede olsa bile savunmak ve uygulamak, başladığı işi bitirmek, yeni sorumluluk almaktan kaçınmamak örgüt ve personele bağlılık, çalışmalarda tarafsız ve uzlaştırıcı olmak, kendi isteklerini grubun istekleriyle bağdaştırmak, hatasını kabul etmek, eleştirilere açık olmak, kendine güvenmek, sempatik olmak, iyi konuşmacı olduğu kadar iyi dinleyici olmak gibi tutum ve davranışlar, genellikle moral, huy ve ideale ilişkin nitelikler olarak kabul edilmektedir (Kaya, 1991: 82-140).

2.7.4. Eğitime İnanç

Eğitime inanç, eğitim alanında liderliğin temelidir. Bu nedenle, eğitim yöneticisi her Şeyden önce, eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini sağlamak yolunda ciddi çabalar harcamalı, eğitim merdivenin bu açıdan toplumsal ve ekonomik yararlarına inanmalı ve çoğulcu demokrasinin değerlerine içtenlikle bağlı olmalıdır. Aynı biçimde; eğitim yöneticisi, kendisini eğitim yönetimi mesleğine adanmış olmalı

ve bu görevi asıl işi sayarak hem eğitimin, hem de eğitim yönetimi mesleğinin gelişmesine olumlu katkılarda bulunmalıdır.

“*Hunt ve Pierce(1991)*’e göre, aşağıda belirtilen görevlere karşı tutumu, yönetici- liderin eğitime verdiği değerin derecesini belirler:

Mesleğinde gelişme ve ilerlemeye istekli olmak, bu amaçla alanıyla ilgili yayınları izlemek ve eğitim programlarına katılmak.

Personelin hizmet içi eğitimle geliştirilmesine önem vermek, bu amaçla önlemler almak ve eğitim programları düzenlemek.

Örgüt olanaklarının çevre yararına kullanılmasını sağlamak.

Eğitim sorunlarına gönüllü olarak yeterli zaman ayırmak.

Yaratıcılığı özendirmek (*Aktaran: İlhan,2008:69*).

2.8. Okul Yöneticisi

Okul yöneticisi denince akla genellikle okul müdürü gelir. Ancak okul müdürünün dışında başka okul yöneticileri de vardır. Müdür yardımcıları, zümre, şube ve bölüm başkanları, belirli konularda görev yapan koordinatörler de okul yöneticileri olarak nitelenebilir. Bunun dışında dersane ve özel kurslar gibi eğitimle ilgili kurum, kuruluş ve birimlerin yöneticileri de okul yöneticisini çağrıştıran niteliklere sahip olan yöneticilerdir. Bu durumda okul yönetimi ve okul yöneticisi başlığı altında sunulan yaklaşımlar ve modeller başta okul müdürlerini, yardımcılarını, şube, zümre ve bölüm başkanlarını, dersane ve kurs yöneticilerini ilgilendirmektedir (*Bursalıoğlu, 1998:39*).

2.9. Okul Yöneticisinin Nitelikleri

Okul yöneticisinin iyi bir yönetici olabilmesi için sahip olması gereken birçok nitelik vardır.

Okul yöneticisi, öncelikle görev ve sorumluluk alanına giren mevcut prosedürleri ve işleyişleri en etkili bir biçimde en iyi zamanlama ile yerine getirmelidir. Bu anlamda sahip olduğu yetkileri de iyi bir şekilde kullanmalıdır. Ancak her alanda değişimin çok hızlı olduğu günümüzde başarılı bir okul yöneticisi

için önceden belirlenmiş olan yetki ve sorumlulukları yerine getirmek yeterli değildir (İlhan,2008:58).

Erdoğan (2000), okul yöneticilerinin genel olarak, sahip olması gereken nitelikleri dört gruba ayırmıştır:

1. Yönetici Bilgili Olmalı: Okul yöneticisi, bilimsel teoriler hakkında bilgi sahibi olmalı, uygulamalarında bilimsel teorilerden faydalanmalıdır. Hangi kurumda görev almışsa o kuruma ilişkin mevzuat bilgisine sahip olmalıdır. Ayrıca başarılı insan ilişkileri yürütebilmesi için; siyaset, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, tarih, edebiyat ve iletişim gibi sosyal alanlarda bilgili olmalıdırlar.

2. Yönetici Yetenekli Olmalı: Okul yöneticisi, insan ilişkilerinde başarılı olabilmek için, sorun çözme, temsil etme, görüşme yapabilme, karar verme, yazılı ifade, konuşma, analiz yapma, sentez yapma, planlama, iyi insan ilişkileri kurabilme gibi alanlarda kendini geliştirmelidir.

3. Yönetici Deneyimli Olmalı: Hedeflenen başarıya ulaşabilmek için gerekli olan deneyim, kişiden kişiye değişebilir. Ne kadar deneyimli olmanın gerektiği konusunda belirleme yapmak doğru olmayabilir.

4. Yönetici Ahlaklı Olmalı: Ahlaklı olma niteliğinden yoksun bir yöneticinin sahip olduğu bilginin, yeteneğin veya deneyimin önemi azalmaktadır. Ahlaklı olma sorunu olan okul yöneticilerinin beklenmedik sorunlar yaşamaları kaçınılmazdır.

Okul yöneticisinin, başarılı bir yönetim sergileyebilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerektiğini belirten bir diğer kişi de Bursalıoğlu'dur. Bursalıoğlu (1997), bu nitelikleri iki grupta toplamıştır. Bunlardan birincisi sağlam bir sinir sistemi, enerji, dayanma ve ruh sağlığına ilişkin nitelikler; ikincisi ise, güçlü bir hayat ve toplum felsefesidir. Ayrıca okul yöneticisi, her insanın başlı başına bir amaç olduğuna ve hiçbir zaman bir araç olarak görülemeyeceğine inanmış olmalıdır. İşbirliğine dönük olmayan sosyal davranışın patolojik olduğunu, işbirliğinin sağlanabilmesi için insanların birbirini sevmesi gerektiğini bilmelidir.

Yöneticinin değişime ve gelişime ayak uydurabilmesi de son derece önemlidir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı bilgiyi kalıcı değil yenilenebilir bir olgu

haline getirmiştir. Yönetici yenilenebilen yapıya sahip olan bu bilgiyi takip edip hayatına aktarabildiği ölçüde başarılıdır.

Okul yöneticisi yaratıcı olmalı ve yaratıcı özelliklere sahip olmalıdır. Yaratıcı yönetici olabilmek için belirli ilkelere uymak gereklidir:

Yaratıcı yönetici her şeyden önce çevresindekilerin yaratıcılığını teşvik etmelidir.

Yaratıcı yönetici, yeni deneyimlere açık olan yeni mücadele ve sorun alanlarını arayan kişidir.

Yaratıcı yönetici en az denetimle çalışan yöneticidir.

Yaratıcı yönetici yüksek enerji ve üretkenliğe sahiptir, risk almayı sever, işine sıkı sıkıya bağlıdır, bağımsız ve kaynak kişi olmayı ve kendine yetebilmeyi sever (Fındıkçı,1996:112).

Okul ve eğitim yöneticilerinde aranacak niteliklerin bir kısmı yönetmeliklerle saptanmıştır. Örneğin; ilkokul müdürü olabilmek için gerekli yaşantı süresi bununla ilgili yönetmelikte vardır. Çok kez bunlarda yetersizdir. Bunlar daha çok kıdem, köyde ve kentte çalışmış olmak gibi özellikleri kapsar. Oysa bunlar yanında, öğrenim durumu, daha önce çalıştığı hizmetler ve burada gösterdiği başarı, önderlik özellikleri, yaratıcılık, insan sevgisi, çalışma aşkı gibi başka nitelikler üzerinde de durulmalıdır. Ancak, bu özellikleri taşıyan yöneticiler, yukarıda üzerinde durduğumuz iyi yöneticilik örneğini verebilirler. Bu özelliklerin hepsinin, bir yönetmeliğe yazılması gerekli değildir. Yönetici olmayı düşünen ve yönetici atamak durumunda olan bir kimsenin, bunları bilmesi yeterlidir (Binbaşıoğlu,1998: 42–43) .

“Okul yöneticisi öncelikle problemleri gerçekçi bir gözle görebilmeyi, sonra onları çözecek bazı yeteneklere sahip olmayı gerektirir”. İyi bir okul ve eğitim yöneticisinin özellikleri epey araştırma yapılmış ve sonuçları yayınlanmıştır. Aşağıda bunlardan alınan ortak noktalar üzerinde durulacaktır. Bu araştırmalarda, en çok, iyi bir okul ve eğitim yöneticisinin iyi bir lider olması üzerinde duruluyor.

Böyle bir kimsede, özellikle şu niteliklerin bulunması gerektiği savunulmaktadır:

Mevkiinin verdiği kudret yerine, geniş bilgi ve yeterli bir coşkuya sahiptir.

Yetkilileri, bilgece kullanmayı bilir.

Herkese karşı anlayışlı ve eşit davranır.

Örgütünü ve amaçlarını iyi tanır, günlük işlerinin dışında çıkarak yürürlükteki yasa, plan, program ve tüzüklere göre örgütün siyasasını saptar.

Çevresindekilerle, öğrencilerle, hatta basın ve yurttaşlarla iyi ilişkiler kurar.

Sorunların kendine gelmesini beklemez, sorunları kendisi arar.

Yüreklidir, üzerine aldığı işleri sorumluluk duygusuyla sonuçlandırır.

Önerilerini ve programlarını dikkatle planlar, uygular ve uygulatır.

Bir öneriyi savunabilir ya da bir öneriye yapılacak eleştirileri dikkatlice yanıtlayabilir.

Okul yöneticiliğinde demokrasiye inanır ve onu uygular.

Bütün tartışma ve kararlarında içten tarafsız ve dürüştür, iş arkadaşlarını da öyle olmaya teşvik eder.

Çalıştığı örgütün amaçları, başarıları ve kullandıkları araçlar hakkında doğru bilgi verir.

Eğitime inanır ve öğrencilerin yararını her şeyin üstünde tutar.

Tutum ve giyimine özen gösterir.

Düşünerek konuşur ve görüşlerini inandırıcı bir biçimde düzgün bir dille ifade açıklar.

Her fırsatta iş arkadaşlarının morallerini yükseltmeye çalışır, onları övmekten çekinmez.

İş arkadaşlarının çabalarını düzene koymayı (eşgüdüm sağalmayı) bilir.

Okulla toplumun işbirliği yapmasını sağlar, okulu topluma toplumu da okula yaklaştırmaya çalışır.

Yetki ve görevlerini başkalarına bırakmayı bilir.

Olayları, adları ve çehreleri anımsayabilir (Binbasıoğlu, 1998: 44-45) .

Bu nitelikler daha da çoğaltılabilir. Nitekim yukarıdaki nitelikleri azaltan ve çoğaltan başka listeler de vardır.

2.10. İlgili Araştırmalar

İlgili alan yazınına bakıldığında bizim araştırmamızla birebir örtüşen herhangi bir araştırmaya rastlanmamakla beraber okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik çeşitli araştırmalara rastlanmıştır.

Yılmaz (2006)'ın yaptığı araştırmada ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin ilk beş sırada gördükleri bireysel değerler sırası ile, “adalet, dürüstlük, insana saygı, çalışkanlık ve sorumluluk” değerleri, ilköğretim okulu öğretmenlerin ilk beş sırada gördükleri bireysel değerler ise sırası ile, “adalet, dürüstlük, insana saygı, eşitlik ve sorumluluk” değerleridir. Araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin ilk beş sırada gördükleri örgütsel değerler sırası ile “insana saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik ve tarafsızlık” değerleri, araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin ilk beş sırada gördükleri örgütsel değerler ise sırası ile “insana saygı, demokrasi, dürüstlük, adalet ve çalışkanlık” değerleridir. Öğretmenler, okul yöneticilerinin değerleri yönetmesi ile ilgili olarak okul yöneticilerinden daha düşük bir düzeyde katılım göstermekte ve okul yöneticilerinin değerlere göre yönetim ile ilgili davranışları “çok” derecesinde yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Okul yöneticileri ise bu davranışları “tamamen” yerine getirdiklerini düşünmektedir. Değerlere göre yönetim ile ilgili davranışlara verilen yanıtlar arasında okul yöneticileri ile öğretmenlerin görüşleri arasında bir takım benzerlik ve farklılıklar vardır. İlköğretim okulu yöneticilerinin ilköğretim okullarını değerlere göre yönetmesi ile ilgili olarak okul yöneticisi ve öğretmenlerin görüşleri arasında göreve göre fark bulunmuştur. Okul yöneticilerinin görüşleri arasında cinsiyet, yaş, eğitim durumu, kıdem ve görev yapılan bölgeye göre fark bulunmamıştır. Öğretmenlerin görüşlerinde ise cinsiyet ve

eğitim durumuna göre fark bulunmamış, yaş, mesleki kıdem ve görev yapılan bölgeye göre fark bulunmuştur.

Coşkun (2006)'un yaptığı araştırmada okul müdürlerinin yönetim süreçleriyle ilgili davranışlarının retmenlerin verimliliği üzerine etkisi konusunda retmen ve okul müdürlerinin görüşleri araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırma bulgularında devlet okullarında görev yapan retmenlerin yönetim süreçleri ile ilgili davranışların uygulanma derecesini orta düzeyde buldukları ve bu yargının demografik faktörlerden bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır.

Tokdemir (2007)'in yaptığı araştırmada tarih retmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırma sonucunda tarih retmenlerinin çoğunluğunun değerler ve değer eğitimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olmadığı ancak değer eğitimine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Ayrıca tarih retmenlerinin, değerlerin eğitim-üretiminin önemli bir parçası olduğuna inandığı ve tarih derslerinde öğrencilere çeşitli değerleri kazandırmaya çalıştığı da araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

İlhan (2008)'in yaptığı araştırmada okul müdürlerinin kültürel değerlerinin yönetim üzerindeki etkileri araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Okul müdürlerinin retmenlerine karşı sergilemiş olduğu davranışlarında, üretmenin sahip olduğu ve yaşadığı kültür yapısını dikkate almasının üretmenin daha başarılı olması için ön şart olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca okul müdürünün, retmenlerinin kültürel değerlerini dikkate alması ve kendi kültürüyle harmanlaması sonucu daha başarılı bir lider olarak görülebileceğini de belirtebiliriz. Dolayısıyla her müdürün kendi kültürel değerleriyle, kurumda çalışanların kültürel değerlerini çok iyi kavraması ve liderlik yetkilerini de kullanarak, herkese adaetli davranması önerilir. Bu şekilde baskıcı bir müdür olmaktan çok, uzlaştırıcı ve yapıcı bir müdür, lider müdür olarak görülecek ve diğer üretmenler tarafından daha da çok sayılacak ve çalışmalarında desteklenebilecektir.

Karataş (2008)'in yaptığı araştırmada okul müdürlerinin etkililiği ve okul iklimi araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Ortaöğretim kurumlarında çalışan retmenlerin, müdürlerinin etkililiği ile okullarının iklimini algılama düzeyleri

incelenmiştir. Bu çerçevede öncelikle öğretmenlerin demografik özellikleri ile yönetsel etkinlik ve örgütsel iklim puanları tanımayıcı istatistikler yardımıyla özetlenmiştir. Daha sonra öğretmenlerin yönetsel etkililik ve iklim algılamalarının demografik özelliklerine göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Son olarak yönetsel etkinliğin örgütsel iklime etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenen ilişkilere ait ortama değerler verilerek sonuçlar istatistiksel olarak yorumlanmıştır. Okul müdürlerinin genel, kavramsal, insan ilişkileri ve teknik becerilerine ilişkin puanları ile okul ikliminin moral, samimiyet, yakından kontrol, işe dönüklük ve anlayış gösterme boyutları arasında doğrusal, pozitif ilişkiler bulunmaktadır.

Fidan (2009) 'ın yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır: Öğretmen adaylarının çoğunluğu, değer öğretimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğunu, derslerimizin yapısının bilgi temelli olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşadığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını belirtmişlerdir.

Yıldırım (2009)'ın yaptığı araştırmada Türk sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin deneyimleri incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır: Öğretmenlerin çocuklara kazandırılması gereken temel değerler arasında “vatanseverlik” değerini ön plana çıkardıkları, değerleri; inanç, tutum, erdemli olma, karakter, etik, estetik, ahlak gibi farklı kavramlarla açıklamaya çalıştıkları, değerler eğitiminin ailede başlaması ve bu süreçte ailenin daha etkin bir rol üstlenmesi daha sonra çocukların okula başlaması ile bu görevi okulun üstlenmesi gerektiğini ifade ettikleri, değerleri çocuklara kazandırmak için hem sınıf içinde hem de sınıf dışında farklı etkinlikler düzenledikleri ve son olarak da değerler eğitimi sürecinde özellikle ailenin ve çevrenin yetersizliğinden kaynaklanan birçok problemlerle karşılaştıkları şeklinde görüş belirttikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Özellikle bundan sonraki yapılacak çalışmalarda aile, çocuk, çevre vb. unsurlar da araştırma sürecine dâhil edilerek değerler eğitimi konusunda daha net bilgilere ulaşılabılır. Ayrıca, değerler eğitimi sürecinde öğretmenlere, ailelere ve medyaya sağlanacak gerekli eğitimlerle

aralarındaki işbirliği eksikliği giderilerek, değerler eğitimi sürecine ilişkin yeterlilikleri artırılabilir ve bu süreçte öğretmenlerden, aileden ve medyadan kaynaklanabilecek sorunlar asgari seviyeye indirilebilir. Böylelikle Türk Milli Eğitiminin beden, zihin, ahlak ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirme ilkesine bir adım daha yaklaşılacağı düşünülmektedir.

Altunay & Yalçınkaya (2011)'nin yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının bilgi toplumunda değerlere ilişkin görüşleri bazı değişkenler açısından incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının geleneksel, evrensel ve hedonistik değer alanlarına yüksek düzeyde önem verdikleri görülmüştür. Değer alanlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri çok önemli düzeyindedir. Bunun yanında öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, mezun oldukları lise türü ve katıldıkları sosyal etkinlik sayısına göre değer alanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Yiğittir ve Öcal (2011)'in yaptığı araştırmada ortaöğretim tarih öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır: Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerine göre ilköğretim (4-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler ve 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere doğrudan kazandırılması amaçlanan 29 değer, ortaöğretim öğrencilerinde genel olarak gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Tarih öğretmenleri öğrencilerine “vatan ve millet sevgisi, tarih bilinci ve şuuruna sahip olma, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlı olma, milli ve manevi değerlere sahip olma, birliktelik, saygılı olma, bağımsızlık, İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olma, çalışkanlık” gibi milli değerleri kazandırmak istemektedirler. Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin değer eğitiminde telkin, örnek olay ve kitap analizi, belgesel ve film izletme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme, biyografi inceleme, araştırma yaptırma, model-örnek olma gibi farklı değer öğretim uygulamaları yaptıkları anlaşılmaktadır.

Akdemir (2012)'in yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili görüşleri ve bunların kazandırılmasına ilişkin uygulamaları araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırmanın bulguları incelendiğinde; Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerlerden 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin en önem verdikleri değer “adil olma” en az önem verdikleri değer de “estetik” değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüşme formunda yer alan nitel soruların sonuçlarına göre öğretmenler değerlerin bireylerin kişilik oluşumunda önemli bir yere sahip olduğunu, toplumun kültür yapısının da değerlerin oluşumunda etkili olduğunu düşünmektedirler. Genel olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerlerle görüşme yapılan öğretmenlerin bireysel değerleri örtüşmektedir. Değerler eğitiminde en çok sorumluluğun aile daha sonra okul ve öğretmene düştüğü görüşündedirler. Değerlerin kazanılıp kazanılmadığını daha çok gözlem yaparak değerlendirmektedirler. Ayrıca genel olarak günümüzde değerlerin yozlaştığını düşünmektedirler. Sınıflarda değerler eğitimi yönelik yapılan etkinliklere ve uygulanan yöntem, strateji ve tekniklere baktığımızda ise çoğu Sosyal Bilgiler Ders Kitabı veya Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı’nda yer almaktadır. Kullanılan materyaller ise kolay ulaşılabilir materyallerdir.

Aslanargun (2012)'un yaptığı araştırmada okul müdürlerinin sahip olması gereken değerler araştırılmış ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırma sonucunda, okul müdürlerinin görüşlerini genel olarak bakanlığın atama yönetmelikleri çerçevesinde sınava endeksli olarak şekillendirdiği, adalet, güven, çalışkanlık, kariyer, liyakat gibi sürekli tartışılan fakat içeriği net olarak doldurulamayan kavramlara atıfta bulunulduğu görülmektedir. Bununla birlikte performans, deneyim, insan ilişkileri, yetiştirme eğitimi, kişisel özellikler ve lisansüstü eğitim gibi ek nitelikler müdürlerce vurgulanmaktadır. Sadece sınava dayalı müdür atamasının sakıncaları bütün müdürlerce altı çizilen olumsuzluk olarak ön plana çıkmaktadır. Sınavla birlikte insan ilişkileri, eğitim ve kişisel yeterlikler gibi hususların vurgulanması liderlik kavramının müdürlerce önemsendiğini göstermektedir. Bazı okul müdürleri ise kendileri sınavla atanmadığı ve müdür yardımcılığından geçmediği halde bu ölçütlerin olması gerektiğini ısrarla savunmaktadırlar.

Yazar (2012)'in yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri incelenmiş ve şu sonuçlara varılmıştır: Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren başlıca değerlerin manevi değerler olduğu, bunu ekonomik ve dini değerlerin takip ettiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının, değerlerin kazanılmasında ailenin önemli bir rol oynadığını ve değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin eğitilmeleri gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır(Karasar,1994).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Şanlıurfa merkez ve merkeze bağlı ilkokul ve ortaokullarda müdürlük yapan 35 okul müdürü oluşturmuştur.

Kişisel bilgiler

Bu başlık altında araştırmaya katılan okul müdürlerinin kişisel bilgileri yer almaktadır.

1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyetleri

Okul müdürlerinin cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo1’de verilmiştir.

Tablo 1.Okul Müdürlerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımları

Öğretmen Özelliği	Seçenek	Frekans(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	9	25,7
	Erkek	26	74,3
Toplam		35	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan okul müdürlerinin 26 ‘sı(%74,3) erkek 9’u(%25,7) kadın olup araştırmaya katılan erkek okul müdürlerinin sayısı kadın okul müdürlerinin sayısına göre daha fazladır.

2. Araştırmaya Katılanların Hizmet Süreleri

Okul müdürlerinin hizmet sürelerine göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.Okul Müdürlerinin Hizmet Sürelerine Göre Dağılımları

Öğretmen Özelliği	Seçenek	Frekans(n)	Yüzde(%)
Hizmet Süresi	1-5 yıl	19	54,3
	6-10 yıl	11	31,4
	11-15 yıl	2	5,7
	16-20 yıl	2	5,7
	20 ve üzeri	1	2,9
Toplam		35	100

Araştırmaya; 1-5 yıl hizmet süresi olan 19 (%54,3) ,6-10 yıl hizmet süresi olan 11 (%31,4),11-15 yıl hizmet süresi olan 2 (%5,7),16-20 yıl hizmet süresi olan 2 (%5,7) 20 yıl ve üzeri hizmet süresi olan 1(%2,9) okul müdürü bulunmaktadır.

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan okul müdürlerinin hizmet süreleri dağılımları incelendiğinde 1-5 yıl hizmet süresi olan okul müdürlerinin diğer gruplara göre daha fazla oldukları belirlenmiştir.

3. Araştırmaya Katılanların Öğrenim Durumları

Okul müdürlerinin öğrenim durumlarına göre dağılımları Tablo3'te verilmiştir.

Tablo 3. Okul Müdürlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımları

Öğretmen Özelliği	Seçenek	Frekans(n)	Yüzde(%)
Öğrenim Durumu	Eğitim Yüksek Okulu	0	0
	Eğitim Fakültesi	25	71,4
	Eğitim Enstitüsü	2	5,7
	Diğer	8	22,9
Toplam		35	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan okul müdürlerinin 25'i (%71,4) eğitim fakültesinden,2'si (%5,7) eğitim enstitüsünden,8'i (%22,9) diğer okul

türlerinden mezun olmuş eğitim yüksekokulundan mezun olan hiçbir müdür bulunmamaktadır.

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan okul müdürlerinin öğrenim durumu incelendiğinde, okul müdürlerinin büyük bir bölümünün (%71,4) eğitim fakültesi mezunu olduğu belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aracı okul müdürlerinin değerler ve değer kazanımına ilişkin görüşlerini saptamaya yönelik hazırlanmış 7 sorudan oluşan anket formudur.

Form hazırlanmadan önce değerler ve değerlerle ilgili kavramlara yönelik literatür taraması yapılmış ve konuyla ilgili alt başlıklar oluşturulmuştur. Bu başlıklar okul müdürlerinin yaşamına yön veren değerler, değer kazanımında ailenin, okulun, öğretmenin, okul müdürlerinin rolü, okul müdürlerinin öğrencilerinde bulunmasını istedikleri başlıca değerler ve kitle iletişim araçlarının değer kazanımı üzerindeki etkisi hakkındadır.

Soruların hazırlanmasında anlaşılabilir olmasına, amaca yönelik olmasına, yönlendirmekten kaçınmaya özen gösterilmiştir.

Hazırlanan sorular uzman kişilerin görüşüne sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu anket formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde okul müdürlerinin kişisel bilgilerinin öğrenilmesine yönelik sorular yer almaktadır. Bu kişisel bilgiler ise öğretmenin cinsiyeti, mesleki kıdem yılı ve öğrenim durumlarına dair sorulardır. İkinci bölümde araştırma soruları yer almıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Şanlıurfa Valiliğinin izni ile 2014- 2015 Öğretim Yılında Şanlıurfa Merkez Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü merkez ilçeleri ve merkeze bağlı ilk ve ortaokullarında görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 9(%25,7) kadın 26(%74,3) erkek olmak üzere 35 okul müdürünün görüşleri yazılı olarak alınarak elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Okul müdürlerinin ankete verdiği cevaplar alınarak bir araya getirilip gruplandırılarak çözümlenmeleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular alan yazına dayalı olarak yorumlanmıştır.

Bu araştırmada okul müdürlerinin görüşleri anket formu ile yazılı olarak alındığı için, verilerin analizinde bir nitel araştırma tekniği olan “betimsel analiz” yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca verilerin çözümlenmesinde nicel araştırma tekniklerinden olan yüzde(%) ve frekanslar da kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken her bir görüşme formu 1’den 35’e kadar numaralandırılmıştır. Katılımcılardan doğrudan alıntılara yer vermek ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklamak geçerlilik için önemli olmaktadır. Bunun için araştırmadan elde edilen verilerden bazıları olduğu gibi verilerle inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır (Wolcott,1990,Aktaran: Aktürk vd, 2008).

Betimsel Analiz: Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek,2005:224).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilk ve ortaokullarda görev yapan okul müdürlerinin değerler ve değer kazanımına ilişkin görüşlerine ait bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

4.1. Okul Müdürlerinin Yaşamına Yön Veren Başlıca Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 4. Okul Müdürlerinin Yaşamına Yön Veren Başlıca Değerler

1. Yaşamınıza yön veren değerler nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Dürüstlük	17	12,5
Sevgi	15	11,1
Saygı	14	10,3
Adalet	10	7,4
Hoşgörü	7	5,1
Aileye bağlılık	6	4,4
İnanç	5	3,7
Yardıms severlik	4	2,9
Güvenilirlik	4	2,9
Güzel ahlak	4	2,9
Sorumluluk	3	2,2
İşin hakkını verme	3	2,2
Azim-kararlılık	2	1,4
Empati	2	1,4
Toplumsal değerler	2	1,4
Samimiyet	2	1,4
Sadakat	2	1,4
Manevi değerler	2	1,4
İyi niyet	2	1,4
Anlayış	1	0,8
Pozitif düşünme	1	0,8
Süreklilik	1	0,8
Bilimsellik	1	0,8
İletişim kurabilme	1	0,8
Kanaatkârlık	1	0,8

Temizlik	1	0,8
Örf, adet, geleneksel değerlere sahip çıkma	1	0,8
Demokratik değerler	1	0,8
Hukuki değerler	1	0,8
Başarılı olabilme	1	0,8
Sağlığına dikkat etme	1	0,8
Mutlu olabilme	1	0,8
İnsana hizmet etme	1	0,8
Ardında bir eser bırakabilme	1	0,8
Vicdanlı olmak	1	0,8
Merhamet	1	0,8
Tutumluluk	1	0,8
Cömertlik	1	0,8
Misafirperverlik	1	0,8
Çalışkanlık	1	0,8
Etik değerler	1	0,8
Mücadele edebilme	1	0,8
Objektiflik	1	0,8
Tutarlılık	1	0,8
Cesaret	1	0,8
Onur	1	0,8
Toplam	1	0,8
	1	0,8
	135	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan okul müdürlerinin 17'si (%12,5) yaşamına yön veren başlıca değer olarak dürüstlüğü göstermiştir. Bulunması gereken ikinci önemli değer ise 15(%11,1) kişi ile sevgidir. Onu takip eden üçüncü önemli değer ise 14 (%10,3) kişi ile saygıdır. Onu takip eden dördüncü değer 10(%7,4) kişi ile adalet, beşinci değer 7 (%5,1) kişi ile hoşgörü, altıncı değer 6 (%4,4) kişi ile aileye bağlılık, yedinci değer 5(%3,7) kişi ile inanç, sekizinci değer 4(%2,9) kişi ile yardımseverlik, güzel ahlak ve güvenilir olmak, dokuzuncu değer 3(%2,2)sorumluluk ve yaptığı işin hakkını verebilme, onuncu değer 2(%1,4) azim-

kararlılık, empati, toplumsal değerler, samimiyet, sadakat, manevi değerler ve iyi niyettir.

Adı geçen diğer değerlerde anlayış, pozitif düşünme, süreklilik, bilimsellik, iletişim kurabilme, özgürlük, kanaatkârlık, temizlik, örf, adet ve geleneklere sahip çıkma, demokratik değerler, hukuki değerler, başarılı olabilme, sağlığına dikkat etme, mutlu olabilme, insana hizmet etme, ardında bir eser bırakabilme, vicdanlı olma, merhamet tutumluluk, cömertlik, misafirperverlik, çalışkanlık, etik değerler, mücadele edebilme, objektiflik, tutarlılık, cesaret, onurdur.

Tablo 4'e göre okul müdürlerinin yaşamın yön veren değerler sırayla şöyledir:

1. Dürüstlük
2. Sevgi
3. Saygı
4. Adalet
5. Hoşgörü
6. Aileye bağlılık
7. İnanç
8. Yardımseverlik, Güzel ahlak, Güvenilirlik.
9. Sorumluluk, Yaptığı işin hakkını verebilme
10. Azim-kararlılık, Empati, Toplumsal değerler, Samimiyet, Sadakat, Manevi değerler, İyi niyet

4.2. Öğrencilerin Değer Kazanmalarında Ailenin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 5.Değer Kazandırmada Ailenin Rolü

2. Öğrencilerin değer kazanmalarında ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Eğitim ailede başlar.	16	26,7
Ailenin rolü çok büyüktür.	14	23,3
Ailenin rolü en büyüktür.	8	13,3
Değerlerin temeli ailede atılır.	4	6,7
Aileler rol model olmalıdır.	4	6,7
Aileler değer eğitimi konusunda bilgilendirilmelidir.	3	5
Değer eğitiminde önce aile sonra okul ve çevre gelir.	3	5
Temel değerler ailede verilir.	2	3,3
Aile yetersizdir.	2	3,3
Değer eğitiminde öğrenci, öğretmen ve aile işbirliği içinde olmalıdır.	2	3,3
Aile tek başına yeterli değildir ama mutlaka değer eğitimine dâhil olmalıdır.	1	1,7
Aile çocuğun yeteneklerini geliştirmesi için uygun ortamı hazırlamalıdır.	1	1,7
Toplam	60	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 5'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan okul müdürlerinin 16'sı(%26,7) eğitimin ailede başlayacağını ifade etmiştir. Yine okul müdürlerinin 14'ü(%23,3) ailenin rolünün çok büyük olduğunu söylemiş. Okul müdürlerinin 8'i(%13,3) ailenin rolünün en büyük olduğunu savunmuştur. Okul müdürlerinin 4'ü(%6,7) değerlerin temelini ailede atılması gerektiğini, diğer 4'ü(%6,7) ailelerin rol model olması gerektiğini söylemiştir. Okul müdürlerinin 3'ü (%5) ailelerin değer eğitimi konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini söylerken diğer 3'ü (%5) değer

eğitiminde önce okul sonra aile ve çevrenin geleceğini ifade etmiştir. Okul müdürlerinin 2'si(%3,3) temel değerlerin ailede verileceğini, diğer 2'si(%3,3) ailenin yetersiz olduğunu, bir diğer 2'si(%3,3) de değer eğitiminde öğrenci, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde olması gerektiğini söylemiştir.

Aile hakkındaki diğer görüşlerse ailenin tek başına yeterli olmadığı ama mutlaka değer eğitimine katılması gerektiği ve ailenin çocuğun yeteneklerini geliştirmesi için uygun ortam hazırlaması gerektiğidir.

Tablo 5'e göre okul müdürlerinin büyük çoğunluğu eğitimin ailede başladığını ve ailenin rolünün çok büyük olduğu söylemiş, bir diğer çoğunluk da ailenin değer kazanımında en önemli etken olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca okul müdürlerinin bir kısmı değer kazanımında öğrenci, öğretmen ve ailenin değer kazanımında işbirliği içinde olması gerektiğini ifade ederken, bir başka grup da ailenin bu konuda yetersiz olduğunu ve bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamış.

Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine şu ifadeler örnek verilebilir:

- Aile ilk eğitim merkezidir. Ailenin rolü öğrencinin kişilik kazanımında önemli rol oynar. Haliyle öncelikli olarak aile eğitimi ön planda tutulmalıdır(Öğretmen-2).
- Öğrencilerin değer kazanımında en başta aile gelir. Bütün davranış kalıplarının şekillendiği ve kodlarının işlendiği bu dönemde ailenin rolü büyüktür (Öğretmen-10).
- Çocukların kendini tanınması, yeteneklerini keşfetmesi, yeteneklerini uygulayabilmesi için uygun ortamın hazırlanması açısından aile önemlidir (Öğretmen-22).
- Tek başına aile yeterli değildir. Uçağın bir kanadıdır sadece ama mutlaka olmalıdır. Yemekten önce ellerini yıkamayan, uyumadan önce dişlerini fırçalamayan bir velinin çocuğuna bu davranışları kazandırması mümkün değildir. Oğluna veya kızına karşı adil olmayan davranışlarıyla ona örnek olamayan anne veya

babanın nasıl bireyler yetiştirdiklerini tahmin etmek pek de zor değildir (Öğretmen-25).

- Aile toplumun temel ögesidir. Değerlerin çoğunun temeli ailede atılır. Ailenin eğitilmiş olması değer kazanımında büyük önem arz etmektedir. Hayatın diğer aşamaları da bu değerler üzerine inşa edilmektedir (Öğretmen-27).

- İnsanın ilk eğitimi ailede başlar. Ailede iyi bir değer eğitimi almış öğrenci her yönüyle örnek bireydir ve model olur. Atalarımız şunu der: “Her ağaç kökünün üzerinde yeşerir.” Ailesi değer yargılarına bağlıysa bu öğrenciye de sirayet eder (Öğretmen-28).

- Günümüzde artık herkesin özellikle değer eğitiminde 0–6 yaş döneminin çok önemli olduğu konusunda farkındalığı var. Bu dönem özellikle okul öncesi eğitimin çok sınırlı olduğu ülkemizde çocuğun sadece aile ortamında bulunmasına neden olmakta ve çocuk bir değeri kazanırken sadece ailedeki örnekleri görmesi nedeniyle çok önemlidir. Üstelik sadece bu dönem değil, yaşamın diğer dönemlerinde de değer kazanımı olabilir. Fakat çocuğa değer kazandıracak kişi(öğretmen, müdür...)aile tarafından desteklenmiyorsa kazanım kalıcı olmamaktadır. Ayrıca aileler günümüz yaşam şartları nedeniyle değer kazanımından ziyade (eğitimden) öğretimdeki başarı üzerinde duruyorlar. Bu da değer kazanımını olumsuz yönde etkiliyor. (Öğretmen-29).

- Öğrencilerin değer kazanımında ailenin yetersiz olduğu görülmektedir. Ailelerin okuma yazma oranlarının düşüklüğü, ekonomik yetersizlikler ve çevre şartları değer kazanımını olumsuz yönde etkilemektedir (Öğretmen-33).

4.3. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okulun Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 6. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okulun Rolü

3. Öğrencilerin değer kazanımında okulun rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okulun rolü büyüktür.	11	22,5
Okul aileden sonra ilk sırada yer alır.	9	18,4
Ailede kazandırılan değerler okulda pekiştirilir ve geliştirilir.	8	16,3
Okul, aile ve çevre ile işbirliği içinde olmalıdır.	7	14,3
Değer kazanımında okuldaki en etkili unsur öğretmendir.	5	10,2
Okul değer kazanımı için uygun ortamı sağlarsa etkilidir.	4	8,2
Okulun değer kazanımındaki etkisi olumlu ya da olumsuz olabilir.	2	4,1
Sadece okulda ve sınırlı bir zaman diliminde değer kazandırılmaz.	1	2
Okul değer kazandırmada ilk sırada yer alır.	1	2
Okul bireylerin akademik yaşamında etkilidir, kişilik gelişiminde etkili olamaz.	1	2
Toplam	49	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 6'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan okul müdürlerinin 11'i(%22,5)değer kazanımında okulun rolünün büyük olduğu kanısındadır. Yine okul müdürlerinin 9'u(%18,4) okulun aileden sonra ilk sırada yer aldığını ifade etmiştir.8(%16,3) müdür ailede kazandırılan değerlerin okulda pekiştirilip geliştirildiği görüşündedir. 7(%14,3) okul müdürü okul-aile-çevre işbirliğine dikkat çekmiş. Okul müdürlerinden 5'i(%10,2) okuldaki en etkili unsurun öğretmenler olduğu görüşünde birleşmiştir. 4'ü (%8,2) okulun ancak değer kazanımı için uygun ortamı sağlarsa etkili olabileceğini ifade etmiştir. 2(%4,1) okul müdürü okulun

etkisinin şartlara göre olumsuz ya da olumlu olabileceğini söylemiştir.1(%2) okul müdürü okulun değer kazanımında ilk sırada yer aldığını söylerken diğer 1 (%2) okul müdürü okulda sınırlı bir zaman diliminde değer kazandırılmayacağını savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2) ise okulun bireylerin akademik yaşamında etkili olduğunu, kişilik gelişiminde etkili olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 6'ya göre okul müdürlerinin çoğunluğu okulun değer kazanımında etkisinin büyük olduğu görüşünde birleşirken okulun aileden sonra en etkili unsur olduğunu ifade etmiştir. Okulun değer kazanımındaki etkisi konusunda olumsuz düşünen müdürler az da olsa bulunmaktadır.

Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine şu ifadeler örnek verilebilir:

- Öğrencinin değer kazanımında okulun rolü çok büyüktür. Öncelikli olarak öğretmenin özverili davranışı, gayretli sevgisi, rol model oluşu çok önemlidir. O nedenle iyi bir öğretmen kadrosu, iyi yetişen nesiler demektir (Öğretmen-2).
- Birçok öğrenci ailede çoğu değeri kazanmamaktadır. Onun için bu eğitim çoğunlukla okulda verilmekte veya eksik değerler okulda kazandırılmaktadır (Öğretmen-3).
- Öğrencilerin değer kazanımında okulun rolü aile ve doğal çevre kadar olmasa da büyük rol oynar. Ancak aile, çevre ve okulun değerlerinin ortaklaşması, amaç birliği oluşturması gerekir. Aksi takdirde çatışma başlar (Öğretmen-10).
- Okulun rolü kendini her alanda hissettirir. Arkadaşlık, paylaşma, kendine güven ve en önemlisi sosyalleşmenin olduğu en önemli kurumlar okullardır (Öğretmen-14).
- Okul aileden sonra ikincil bir öneme sahiptir. Okul çalışanları(idareciler, öğretmenler, yardımcı hizmetliler...)kazandırılması gereken değerleri uygulamalı olarak öğrencilere kazandırmalıdır (Öğretmen-19).
- Değer eğitimi açısından bakıldığında öğretmenin içinde olduğu okul veya arkadaşları daha önemlidir. Doğayı seven, koruyan, sosyal aktiviteleri bol olan

okulun öğrencisi de daha çok olumlu tutum ve davranışlarda bulunacaktır (Öğretmen-25).

- Ailenin temelini attığı değerlerin kazandırılması ve tamamlanması okul tarafından olmaktadır. Örgün eğitim, bilimsel temellerin doğru istikamette ilerlemesi için vazgeçilmez unsurdur. Toplumumuzun temel değerlerinin öğretildiği alandır (Öğretmen-27).

- Okul öncesi eğitimde ve eğitimin diğer kademelerinde değer kazanımı açısından okulun önemi çok büyüktür. Çocuğun sosyal beceri geliştirmesi, akademik başarısı, dürüstlük, saygılı olma, iletişim, temizlik, nezaket kuralları kavramlarının aileden sonra kazandırıldığı yerdir (Öğretmen-32).

4.4. Okul Müdürlerinin Öğrencilerinde Bulunmasını İsteddiği Başlıca Değerlere İlişkin Bulgular

Tablo 7. Okul Müdürlerinin Öğrencilerinde Bulunmasını İsteddiği Değerler

1. Öğrencilerde bulunmasını istediğiniz başlıca değerler hangileridir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Saygı	23	14,9
Dürüstlük	22	14,2
Sevgi	14	9
Çalışkanlık	9	6
Hoşgörü	8	5,2
Sorumluluk	6	4
Adalet	6	4
Manevi değerler bağlılık(dindarlık)	6	4
Güzel ahlak	5	3,2
Temiz ve düzenli olma	5	3,2
Yardımselik	4	2,6
Paylaşma	3	2
Milli değerlere bağlılık	3	2
Güvenilirlik	3	2
Değişime açık olma	3	2
Başarılı olma	3	2

İşbirliği yapabilme	2	1,3
Azim ve kararlılık	2	1,3
Merhamet	2	1,3
Özgüven	2	1,3
Toplumsallık	2	1,3
Samimiyet	1	0,6
Anlayış	1	0,6
Disiplinli olma	1	0,6
Planlılık	1	0,6
Empati	1	0,6
Amaçsallık	1	0,6
Geçmişine sahip çıkma	1	0,6
Özgürlük	1	0,6
Mütevazılık	1	0,6
Kurallara uyma	1	0,6
Bencil olmama	1	0,6
Tutarlılık	1	0,6
Demokratik değerler	1	0,6
Etkili iletişim	1	0,6
Doğa sevgisi	1	0,6
Özsaygı	1	0,6
Misafirperverlik	1	0,6
Duyarlılık	1	0,6
Bilimsellik	1	0,6
Estetik	1	0,6
Saygınlık	1	0,6
Cömertlik	1	0,6
Toplam	155	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan okul müdürlerinin 23’ü (%14,9) öğrencilerinde bulunmasını istediği başlıca değer olarak saygıyı göstermiştir. Bulunması gereken ikinci önemli değer ise 22 (%14,2) kişi ile dürüstlüktür. Onu takip eden üçüncü önemli değer ise 14(%9) kişi ile sevgidir. Onu takip eden dördüncü değer 9(%6) kişi ile çalışkanlık, beşinci değer 8(%5,2) kişi ile hoşgörü, altıncı değer 6 (%4) kişi ile sorumluluk, adalet ve dindarlık, yedinci değer

5(%3,2) kişi ile güzel ahlak, temiz ve düzenli olma, sekizinci değer 4(%2,6) kişi ile yardımseverlik, dokuzuncu değer 3(%2) kişi ile paylaşma, milli değerlere bağlılık, güvenilirlik, değişime açık olma, başarılı olma, onuncu değer 2(%1,3) işbirliği yapabilme, azim ve kararlılık, merhamet, zgven ve toplumsallıktır.

Adı geçen diğer değerler de samimiyet, anlayış, disiplinli olma, planlılık, empati, amaçsallık, geçmişine sahip çıkma, özgürlük, mütevazilik, kurallara uyma, bencil olmama, tutarlılık, demokratik değerler, etkili iletişim, doğa sevgisi, özsaygı, misafirperverlik, duyarlılık, bilimsellik, estetik, saygınlık, cömertliktir.

Tablo 7'ye göre okul müdürlerinin öğrencilerde bulunmasını istediği değerler sırayla şöyledir:

1. Saygı
2. Dürüstlük
3. Sevgi
4. Çalışkanlık
5. Hoşgörü
6. Sorumluluk, Adalet, Manevi değerlere bağlılık(dindarlık)
7. Güzel ahlak, Temiz ve düzenli olma
8. Yardım severlik
9. Paylaşma, Milli değerlere bağlılık, Güvenilirlik, Değişime açık olma, Başarılı olma
10. İşbirliği yapabilme, Azim ve kararlılık, Merhamet, zgven, toplumsallık

4.5. Öğrencilerin Değer Kazanımında Öğretmenlerin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 8. Öğrencilerin Değer Kazanımında Öğretmenlerin Rolü

5. Öğrencilerin değer kazanımında öğretmenlerin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Öğretmen rol modeldir.	21	45,6
Öğretmen çok önemlidir.	10	21,7
Öğretmen yeterli donanıma sahipse değer kazandırabilir.	4	8,7
Öğretmen rehberdir.	3	6,5
Öğretmen öğrenciye kendini sevdirirse değer kazandırabilir.	2	4,3
Öğretmen çok etkili değildir, yetersizdir.	2	4,3
Öğretmen öğrenciyi ulaşabileceği son değer seviyesine çıkarır.	1	2,1
Öğretmen değersizleştiği için değer kazandıramaz.	1	2,1
Öğretmen değer kazandırmaz, kazanılmış olanları pekiştirir.	1	2,1
Değer kazandırmak için öğretmenin aile ile işbirliği içinde olması gerekir.	1	2,1
Toplam	46	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan okul müdürlerinin 21’i(%45,6)değer kazanımında öğretmenin rol model olduğu kanısındadır. Yine okul müdürlerinin 10’u(%21,7) öğretmenin çok önemli olduğunu ifade etmiştir.4(%8,7) okul müdürü öğretmenler eğer yeterli donanıma sahipse değer kazandırabilir görüşündedir. 3(%6,5) okul müdürü öğretmenlerin değer kazandırmada rehber olduğuna dikkat çekmiş. Okul müdürlerinden 2’si(%4,3) öğretmen öğrenciye kendini sevdirirse değer kazandırabilir görüşünde birleşmiştir. Diğer 2(%4,3) müdür de öğretmen yetersiz olduğunu söylemiştir.1(%2,1) okul müdürü öğretmenin öğrenciyi ulaşabileceği son değer seviyesine çıkaracağını söylerken diğer 1(%2,1)

okul müdürü öğretmenin değersizleştiği için değer kazandırılmayacağını savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2,1) öğretmenin değer kazandıramayacağını kazanılmış değeri pekiştireceğini söylerken diğer 1(%2,1) okul müdürü de değer kazandırmak için öğretmenin aile ile işbirliği içinde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 8'e göre okul müdürlerinin çoğunluğu öğretmenin rol model olduğu ve değer kazandırmada önemli bir yere sahip olduğu konusunda hem fikirdir.4(%8,7) okul müdürü, öğretmenin değer kazandırmadaki rolü hakkında net bir şekilde olumsuz fikir beyan etmiştir.

Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine şu ifadeler örnek verilebilir:

- Çok çok önemlidir. Gelecek nesil onların elinde şekilleneceği için öğretmen büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmen yetiştiren üniversiteler öğretmenleri donanımlı gönderirse gelecek de o ölçüde güvende olur (Öğretmen-2).

- Öğretmenlerin öğrencilere değer kazandırması için özellikle öğretmeni değerli kılmamız lazım. Öğretmenin bu kadar değersiz olduğu bir sistemde öğretmenin değer kazandırması beklenemez (Öğretmen-10).

- Öncelikle öğretmenlerin bazı değerlere sahip olması gerekir. İnsan kendisinde olmayan bir değeri başkasından isteyemez, istese de kazandıramaz (Öğretmen-19).

- Birincisi öğretmenin öğrencilerin karşısında ağızından çıkan her söze dikkat etmesi gerekir. İyi de olsa olumsuz da olsa bir öğretmen öğrencinin gözünde yaşı kaç olursa olsun bir modeldir. Sırf her ayın 15'ini bekleyen bir öğretmenin öğrenciye hiçbir faydası olmayacaktır (Öğretmen-25).

- Öğrenciler için iki dünya vardır: Öğretmeni olmadan önceki dünyası, öğretmeni tanıdıktan sonraki dünyası. Öğretmenle beraber öğrenci ulaşabileceği son değerler seviyesine çıkar (Öğretmen-26).

- Aile bireylerinden önce öğretmen öğrencinin en büyük modelidir. Ailenin yaptırmadığı ya da veremediği birçok güzel davranışı öğretmen vermektedir. Bizim hayatımızda da model olan birkaç öğretmenimiz muhakkak

vardır. İz bırakanlar hayatımızda çok önemli bir yer edinmişlerdir. Ve onları daima iyilikle yâd ederiz (Öğretmen-28).

- Öğretmenler öğrencilere bu konuda örnek teşkil eden rol modellerdir. Öğrenciler eğer sevgiyle bağlı oldukları bir öğretmene sahiplerse muhakkak öğretmenler de –aile kadar olmasa bile- katkı sağlayabiliyor (Öğretmen-29).

- Öğretmenin rolü okulun geneldeki rolünün özel bağlamını ifade eder ve son derece önemlidir. Öğretmeni tornayı kullanan bir ustaya benzetirsek ortaya nasıl bir ürün çıkacağı bu ustanın maharetli ellerine bağlıdır (Öğretmen-32).

4.6. Kitle İletişim Araçlarının Değer Kazanımı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Tablo 9. Kitle İletişim Araçlarının Değer Kazandırmadaki Rolü

Kitle iletişim araçlarının değer üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Olumsuz yönleri daha fazladır.	12	21,8
Seçilerek ve kontrollü kullanılmalıdır.	9	16,4
Kullanım şekline ve amacına göre olumlu ya da olumsuz etkisi olabilir.	9	16,4
Yaşamın her safhasında çok etkilidir.	8	14,5
Bu araçlar değer kazandırmaktan çok var olan değerlerin kaybedilmesine neden olmaktadır.	6	11
Bilinçli olarak kullanılmalıdırlar.	3	5,5
Sosyal yaşam üzerinde çok etkilidirler.	2	3,6
Bilgisayar(internet) ve televizyon en etkili olanlarıdır.	2	3,6
Kişilik gelişimindeki etkisi ailenin ve okulun önüne geçmiştir.	2	3,6
Kitle iletişim araçları çok etkili değildir.	1	1,8
Kitle iletişim araçlarının verdiği değerlerle kazandırılmak istenen değerler örtüşürse değer kazanımı daha hızlı ve etkili olur.	1	1,8
Toplam	55	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan okul müdürlerinin 12’si (%21,8) kitle iletişim araçlarının etkisinin olumsuz yönde olduğunu ifade etmiştir. 9’u (%16,4) kullanım şekline ve amacına göre etkisi olumlu ya da olumsuz olabileceğini söylerken diğer 9’u (% 16,4) seçilerek ve kontrollü kullanılması gerektiğini söylemiştir.8’i(%14,5) yaşamın her safhasında çok etkili olduğunu savunmuştur.6 (%11) okul müdürü bu araçların değer kazandırmaktan çok var olanların kaybedilmesine neden olduğuna,3(%5,5) okul müdürü bilinçli olarak kullanılması gerektiğine,2(%3,6) okul müdürü sosyal yaşam üzerinde çok etkili olduğuna, başka 2(%3,6) okul müdürü kitle iletişim araçlarından en etkili olanların bilgisayar(internet) ve TV olduğuna, diğer 2(%3,6) okul müdürü de kişilik gelişimindeki etkisinin ailenin ve okulun önüne geçtiğine vurgu yapmıştır.1(%1,8) okul müdürü kitle iletişim araçlarının çok etkili olmadığını ifade ederken başka 1(%1,8) okul müdürü de kitle iletişim araçlarının verdiği değerlerle kazandırılmak istenen değerler örtüşürse değer kazanımının daha hızlı ve etkili olacağını söylemiştir.

Tablo 9’a göre okul müdürlerinin çoğunluğu kitle iletişim araçlarının değer eğitimini olumsuz yönde etkilediği görüşünde birleşmiştir. Diğer bir çoğunluk da etkisinin çok büyük olduğunu savunmuş, bir kısım okul müdürü ise olumsuz tarafları gibi olumlu taraflarının da olduğunu söylemiştir.

Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine şu ifadeler örnek verilebilir:

- Kitle iletişim araçları elbette kullanılacaktır. İçini güzel hasletlerle dolduran yayın yaparsa(millî, manevî, kültürel değerlere... vb. vurgu yaparak).Toplum, gençlik yediden yetmişe düzeler, özümüze döneriz. Aksi halde şiddetin yoğun olduğu ahlaki değerlerden uzak bir gelecek bizi bekler(Öğretmen-2).

- Televizyon benim gözümde aptal kutusudur. Bu teknolojinin her eve girmesiyle bu teknolojiyi faydalı yönleriyle kullanamayan insanlar değerlerinin arsızca kemirilip yok edilmesine neden olmuşlardır. Bu araçların ülkemizde kontrolsüz bir şekilde yayın yapması yarar sağlamaktan çok zarar vermektedir(Öğretmen-17).

- Kitle iletişim araçları değer kazanımı üzerinde etkilidir. Kitle iletişim araçları yayın yapan kişilerin inisiyatifinde olduğundan onların yaymak istediği değerleri kazandırmaya çalışırlar. Eğer kitle iletişim araçlarıyla kazandırılan değerlerle, kazandırılmak istenen değerler birbiriyle örtüşürse değer kazanımı daha hızlı ve etkili olur(Öğretmen-20).

- Kitle iletişim araçlarını kullanmak bence anne, baba veya öğretmenlerin denetiminde, kontrolünde olmalıdır. En azından belli bir süreliğine hem öğrenciye yardımcı olmak, rehberlik etmek hem de 21. yy'da bilgisayar, internet...vb .olmadan ilerlemenin mümkün olmayacağını öğrencilere anlatmak gerekir(Öğretmen25).

- Teknolojinin kullanımının olumlu yanlarının yanında doğru kullanılmadığı zaman sosyal birçok olumsuz etkisi de olmaktadır. Kontrolsüz kullanılan birçok araç sağlık sorunlarının yanında ekonomik ve sosyal yıkımlara da neden olmaktadır(Öğretmen-27).

- Çok büyüktür. Fakat ne yazık ki bu olumlu olması gerekirken günümüzde daha çok olumsuzdur. Kitle iletişim araçları amacına hizmet etmiş olsa çok mükemmel başarılar elde edilebilir. Ne yazık ki bu değerler insanlar tarafından bu amaç dışında, insani değer yargılarından uzak programlarla yönlendirilmektedir. Bu da toplumun değer yargılarından uzaklaşmasına ve yozlaşmasına sebebiyet vermektedir(Öğretmen-28).

- Bu araçların yararları da var zararları da. Bu kullanan kişinin bilinçli olup olmamasıyla ilgili bir konu. Çocuğun etrafında olan ve onun örnek aldığı insanlar bu konuda duyarlı ve seçici ise bu araçların faydalı olacağı yadsınamaz bir gerçek. Mesela bilgisayar: Eğer aile bu aracı ihtiyaçları için kullanıp sitelerde seçici olursa, çocuk için de bu konuda titiz davranırsa bilgisayar değer kazanımı için bulunmaz bir nimet olabilir. Fakat tam tersi bir durum söz konusu olursa çocukta istemediğimiz birçok olumsuz davranış kaçınılmaz olarak oluşmaktadır(Öğretmen-29).

4.7. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okul Müdürlerinin Rolü Hakkındaki Görüşlere İlişkin Bulgular

Tablo 10. Öğrencilerin Değer Kazanımında Okul Müdürlerinin Rolü

Öğrencilerin değer kazanımında okul müdürlerinin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.	Frekans (n)	Yüzde (%)
Değer kazanımında sorumlu olanları yönlendirerek etkili olur.	13	26,5
Okul müdürleri rol modeldirler.	8	16,3
Çok fazla etkili değillerdir.	7	14,3
Okul müdürleri değer kazandırmada çok önemli bir yere sahiptirler.	5	10,2
Okul müdürleri bu konuda liderdir.	5	10,2
Okul müdürleri etkili olmak için donanımlı olmalıdır.	3	6,1
Etkisi yoktur.	2	4,1
Okulda değer kazanımında en önemli rol müdürüdür.	1	2,05
Öğretmenden daha geri plandadır.	1	2,05
Toplum, çevreyi, aileyi tanıyabildiği ölçüde faydalıdır.	1	2,05
Öğrencilere değer kazanımında güven verir ve destek olur.	1	2,05
Genelde disiplin etmek üzere baskı uyguladığından olumsuz yönde etki etmektedir.	1	2,05
İdare etmekten sorumlu olduğundan değer kazanımı da dâhil diğer şeylere zaman ayıramamaktadır. En masum olan onlardır.	1	2,05
Toplam	49	100

**Bir kişi birden fazla görüş bildirmiştir.*

Tablo 10'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan okul müdürlerinin 13'ü(%26,5)değer kazanımından sorumlu olanları yönlendirerek etkili olacağı görüşündedir. Yine okul müdürlerinin 8'i(%16,3) okul müdürlerinin rol model olduğunu ifade etmişlerdir.7(%14,3) okul müdürü çok fazla etkili olmadıkları görüşündedir. 5(%10,2) okul müdürü, okul müdürlerinin değer kazanımında çok

önemli olduğuna dikkat çekerken diğer 5(%10,2) okul müdürü de okul müdürlerinin bu konuda lider olduğu görüşündedirler. Okul müdürlerinden 3'ü(%6,1) okul müdürlerinin etkili olmak için donanımlı olması gerektiğini söylerken 2'si(%4,8) müdürlerin bu konuda etkisinin olmadığı görüşünde birleşmiştir.1(%2,05) okul müdürü okulda değer kazandırmada en önemli rolün müdürde olduğu söylemiştir.1(%2,05) okul müdürü, müdürlerin öğretmenlerden daha geri planda olduğunu söylerken diğer 1(%2,05) okul müdürü, müdürlerin toplumu, çevreyi, aileyi tanıyabildiği ölçüde faydalı olduğunu savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2,05) müdürlerin öğrencilere değer kazanımı konusunda güven verip destek olacağını söylerken diğer 1(%2,05) okul müdürü de müdürlerin baskıcı olduğundan olumsuz yönde etkili olduklarını ifade etmiştir.1(%2,05) okul müdürü ise müdürlerin idare etmekten sorumlu olduğundan değer kazanımı da dâhil diğer şeylere zaman ayıramadığını savunmuştur.

Tablo 10'a göre okul müdürlerinin çoğunluğu, müdürlerin sorumluları yönlendirmede etkili olduğu ve etkisinin çok fazla olduğu görüşündedir. Yine büyük çoğunluğu müdürlerin rol model olduğu ve değer kazandırmada önemli bir yere sahip olduğu konusunda hem fikirdir.3(%7,2) okul müdürü de müdürlerin değer kazandırmadaki rolü hakkında olumsuz fikir beyan etmiştir.

Okul müdürlerinin bu konu hakkındaki görüşlerine şu ifadeler örnek verilebilir:

- Okul müdürü öğrencilerin nazarında çok önemli bir yere sahiptir. Müdür güler yüzlü, mesaisine riayet eden, doğru, objektif, çalışkan olmalıdır. Bir okul müdürü okulu kadar müdürdür. Öğrencilerin kişilik kazanımında müdür de rol modeldir (Öğretmen-2).

- Okulumuzda değerler eğitimi adı altında bir değerler koridoru oluşturduk. Bu koridorda altı değer belirlenerek oluşturulan panolarda sürekli güncellemeler yaparak etkinlikler, yazı, şiir ve görsel paylaşımlar sunduk. İyi bir yönetici değer eğitimi üzerinden öğrenciler ve diğer çalışanlar üzerinde yoğun bir etki oluşturabilir. Tabi ki "Dudağı çatlayan çöllerde, yağmur olmaya mecbur denizler." olarak kendilerini görebilirlerse (Öğretmen-17).

- Öğrencilerin okulda değer kazanımında okul müdürlerinin rolü tartışmasız büyüktür. Olumlu okul kültürü ve iklimi oluşturmak, öğrencilerin değer kazanımını disiplinize etmek, takip etmek, geliştirmek için sosyal-kültürel faaliyetleri organize etmek bakımından okul müdürünün rolü büyüktür (Öğretmen-20).

- Kervanın başında giden biri ya da ordunun bir komutanı veya cemaatin önünde namaz kılan bir imam gibidir bence okul müdürü. Herkes ona bakar, onun yaptıklarına göre davranır. Gece-gündüz odasında yatan, film izleyen bir müdürle okuldaki en ufak bir taşın yer değiştirmesinden dahi haberi olan bir müdür arasında dağlar kadar fark vardır. Aynı şekilde öğretmenler de, öğrenciler de (Öğretmen-25).

- Okul müdürleri orkestra şefi gibidir. Rotayı belirleyendir. O yüzden donanımlı olması gerekiyor. Değer kazandırma konusunda öğretmen ve diğer çalışanlarla birlikte birçok değer kazandırabilir (Öğretmen-27).

- Biz okul müdürleri olarak öğrenciyle birebir ilişki içine giremiyoruz. Fakat bu durumla doğrudan ilişkili olan kişileri bu konuda bilgilendirerek ve okuldaki ders içi ve ders dışı faaliyetlerimizle alakalı planlamalarda değer kazanımına yer verirse bu konuda önemli katkılarımız olacağını düşünüyorum (Öğretmen-29).

- Bir okul müdürü öğrencilerini vatanını seven, millet sevgisiyle büyüyen, insanlara saygılı, dürüst, samimi, çevreye karşı duyarlı, dini inanışları bilen öğrenciler yetiştirdiği zaman görevini yerine getirmiş, rolünü tamamlamış olur (Öğretmen-33).

- Okul müdürleri en az etki eden konumdadır. Çünkü okul müdürleri okulun bakım, onarım, tamirat, ihtiyaç... vb. gibi inşaat işlerinden diğer şeylere zaman ayıramamaktadır. Bu yüzden en masum olan kesim okul müdürleridir (Öğretmen-35).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen sonuçlara ve konuya ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç Ve Tartışma

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 17'si (%12,5) öğrencilerinde bulunmasını istediği başlıca değer olarak dürüstlüğü göstermiştir. Bulunması gereken ikinci önemli değer ise 15(%11,1) kişi ile sevgidir. Onu takip eden üçüncü önemli değer ise 14 (%10,3) kişi ile saygıdır. Onu takip eden dördüncü değer 10(%7,4) kişi ile adalet, beşinci değer 7 (%5,1) kişi ile hoşgörü, altıncı değer 6 (%4,4) kişi ile aileye bağlılık, yedinci değer 5(%3,7) kişi ile inanç, sekizinci değer 4(%2,9) kişi ile yardımseverlik, güzel ahlak ve güvenilir olmak, dokuzuncu değer 3(%2,2)kişi ile sorumluluk ve yaptığı işin hakkını verebilme, onuncu değer 2(%1,4) kişi ile azim-kararlılık, empati, toplumsal değerler, samimiyet, sadakat, manevi değerler ve iyi niyettir.

Adı geçen diğer değerlerde anlayış, pozitif düşünme, süreklilik, bilimsellik, iletişim kurabilme, kanaatkârlık, temizlik, örf, adet ve geleneklere sahip çıkma, demokratik değerler, hukuki değerler, başarılı olabilme, sağlığına dikkat etme, mutlu olabilme, insana hizmet etme, ardında bir eser bırakabilme, vicdanlı olma, merhamet tutumluluk, cömertlik, misafirperverlik, çalışkanlık, etik değerler, mücadele edebilme, objektiflik, tutarlılık, cesaret, onurdur. İlgili alan yazınına bakıldığında Yılmaz (2006)'ın yaptığı araştırmada da okul müdürlerinin yaşamına yön veren değerler arasında dürüstlük, adalet, sorumluluk, çalışkanlık değerleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Aslanargun (2012)'da adalet, güven ve çalışkanlığın önemli olduğu vurgulanmaktadır. Yine Yazar (2012)'da öğretmen adaylarına yönelik yaptığı araştırmada manevi değerlerin ön planda olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 16'sı(%26,7) eğitimin ailede başlayacağını ifade etmiştir. Yine okul müdürlerinin 14'ü(%23,3) ailenin rolünün çok büyük olduğunu söylemiş. Okul müdürlerinin 8'i(%13,3) ailenin rolünün en büyük olduğunu savunmuştur. Okul müdürlerinin 4'ü(%6,7) değerlerin temelini

ailede atılması gerektiğini, diğer 4'ü(%6,7) ailelerin rol model olması gerektiği söylemiştir. Okul müdürlerinin 3'ü(%5) aileler değer kazanımı konusunda bilgilendirilmeli derken diğer 3'ü(%5) değer eğitiminde önce ailenin sonra okul ve çevrenin geleceğini söylemiştir. Okul müdürlerinin 2'si(%3,3) temel değerlerin ailede verileceğini, diğer 2'si(%3,3) ailenin yetersiz olduğunu, bir diğer 2'si(%3,3) de değer eğitiminde öğrenci, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Aile hakkındaki diğer görüşlerse ailenin tek başına yeterli olmadığı ama mutlaka değer eğitimine katılması gerektiği ve ailenin çocuğun yeteneklerini geliştirmesi için uygun ortam hazırlaması gerektiğidir.

Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu eğitimin ailede başladığını ve ailenin rolünün çok büyük olduğunu söylemiş, bir diğer çoğunluk da ailenin değer kazanımında en önemli etken olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca okul müdürlerinin bir kısmı değer kazanımında öğrenci, öğretmen ve ailenin işbirliği içinde olması gerektiğini ifade ederken bir başka grup da ailenin bu konuda yetersiz olduğunu ve bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İlgili alan yazınına bakıldığında Akdemir (2012)'in yaptığı araştırmada öğretmenler de değer eğitiminde en çok sorumluluğun aileye, sonra okul ve öğretmene düştüğü görüşündedir. Yine Yazar(2012) öğretmen adaylarına yönelik yaptığı araştırmada, öğretmen adaylarının değerlerin kazandırılmasında ailenin önemli bir rol oynadığı ve değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin eğitilmeleri gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca Yıldırım (2009)'ın yaptığı araştırmada öğretmenler, değer eğitiminin ailede başlaması ve bu süreçte ailenin daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 11'i(%22,5)değer kazanımında okulun rolünün büyük olduğu kanısındadır. Yine müdürlerimizin 9'u(%18,4)okulun aileden sonra ilk sırada yer aldığını ifade etmiştir.8(%16,3) okul müdürü ailede kazandırılan değerlerin okulda pekiştirilip geliştirildiği görüşündedir. 7(%14,3) okul müdürü okul-aile-çevre işbirliğine dikkat çekmiş. Okul müdürlerinden 5'i(%10,2) okuldaki en etkili unsurun öğretmenler olduğu görüşünde birleşmiştir.4'ü(%8,2) okulun, değer kazanımı için uygun ortam sağlarsa etkili olacağını ifade

etmiştir.2(%4,1) okul müdürü okulun etkisinin şartlara göre olumsuz ya da olumlu olabileceğini söylemiştir.1(%2) okul müdürü okulun değer kazanımında ilk sırada yer aldığını söylerken diğer 1(%2)okul müdürü okulda sınırlı bir zaman diliminde değer kazandırılmayacağını savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2) ise okulun bireylerin akademik yaşamında etkili olduğunu, kişilik gelişiminde etkili olmadığını ifade etmiştir.

Buna göre okul müdürlerinin çoğunluğu okulun değer kazanımında etkisinin büyük olduğu görüşünde birleşirken okulun aileden sonra en etkili unsur olduğunu ifade etmiştir. Okulun değer kazanımındaki etkisi konusunda olumsuz düşünen müdürlerimiz de az da olsa bulunmaktadır. İlgili alan yazınına bakıldığında Akdemir (2012)'in yaptığı araştırmada da sınıf öğretmenleri, okul ve öğretmenin aileden sonra etkili olduğu görüşündedir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 23'ü (%14,9) öğrencilerinde bulunmasını istediği başlıca değer olarak saygıyı göstermiştir. Bulunması gereken ikinci önemli değer ise 22 (%14,2) kişi ile dürüstlüktür. Onu takip eden üçüncü önemli değer ise 14(%9) kişi ile sevgidir. Onu takip eden dördüncü değer 9(%6) kişi ile çalışkanlık, beşinci değer 8(%5,2) kişi ile hoşgörü, altıncı değer 6 (%4) kişi ile sorumluluk, adalet, dindarlık, yedinci değer 5(%3,2) kişi ile güzel ahlak, temiz ve düzenli olma, sekizinci değer 4(%2,6) kişi ile yardımseverlik, dokuzuncu değer 3(%2) kişi ile paylaşma, milli değerlere bağlılık, güvenilirlik, değişime açık olma, başarılı olma, onuncu değer 2(%1,3)kişi ile işbirliği yapabilme, azim ve kararlılık, merhamet, özgüven ve toplumsallıktır.

Adı geçen diğer değerler de samimiyet, anlayış, disiplinli olma, planlılık, empati, amaçsallık, geçmişine sahip çıkma, özgürlük, mütevazilik, kurallara uyma, bencil olmama, tutarlılık, demokratik değerler, etkili iletişim, doğa sevgisi, özsaygı, misafirperverlik, duyarlılık, bilimsellik, estetik, saygınlık, cömertliktir. İlgili alan yazınına bakıldığında Yiğittir ve Öcal (2011)'ın ortaöğretim tarih öğretmenlerinin değer eğitime ilişkin yaptığı araştırmada tarih öğretmenleri öğrencilerde bulunmasını istediği değerlerden milli değerlere bağlılık, saygılı olma, çalışkanlık değerlerini vurgulanmışlardır.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 21'i(%45,6)değer kazanımında öğretmenin rol model olduğu kanısındadır. Yine okul müdürlerinin 10'u(%21,7) öğretmenin çok önemli olduğunu ifade etmiştir.4(%8,7) okul müdürü öğretmenler eğer yeterli donanıma sahipse değer kazandırabilir görüşündedir. 3(%6,5) okul müdürü öğretmenlerin değer kazandırmada rehber olduğuna dikkat çekmiştir. Okul müdürlerinden 2'si(%4,3) öğretmen öğrenciye kendini sevdirse değer kazandırabilir görüşünde birleşmiştir. Diğer 2(%4,3) okul müdürü de öğretmenin yetersiz olduğunu söylemiştir.1(%2,1) okul müdürü öğretmenin öğrenciyi ulaşabileceği son değer seviyesine çıkaracağını söylerken diğer 1(%2,1) okul müdürü öğretmenin değersizleştiği için değer kazandırılmayacağını savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2,1) öğretmenin değer kazandıramayacağını, kazanılmış değeri pekiştireceğini söylerken diğer 1(%2,1) okul müdürü de değer kazandırmak için öğretmenin aile ile işbirliği içinde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Buna göre okul müdürlerinin çoğunluğu okul müdürlerinin rol model olduğu ve değer kazandırmada önemli bir yere sahip olduğu konusunda hem fikirdir.3(%6,5) okul müdürü öğretmenin değer kazandırmadaki rolü hakkında olumsuz fikir beyan etmiştir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 12'si (%21,8) kitle iletişim araçlarının etkisinin olumsuz yönde olduğunu ifade etmiştir. 9'u (%16,4) kullanım şekline ve amacına göre etkisi olumlu ya da olumsuz olabileceğini söylerken diğer 9'u (%16,4) seçilerek ve kontrollü kullanılması gerektiğini söylemiştir.8'i(%14,5) yaşamın her safhasında çok etkili olduğunu savunmuştur.6 (%11) okul müdürü bu araçların değer kazandırmaktan çok var olanların kaybedilmesine neden olduğuna,3(%5,5) okul müdürü bilinçli olarak kullanılması gerektiğine,2(%3,6) okul müdürü sosyal yaşam üzerinde çok etkili olduğuna, başka 2(%3,6) okul müdürü kitle iletişim araçlarından en etkili olanların bilgisayar(internet) ve TV olduğuna, diğer 2(%3,6) okul müdürü de kişilik gelişimindeki etkisinin ailenin ve okulun önüne geçtiğine vurgu yapmıştır.1(%1,8) okul müdürü kitle iletişim araçlarının çok etkili olmadığını ifade ederken başka 1(%1,8) okul müdürü de kitle iletişim araçlarının verdiği değerlerle kazandırılmak istenen değerler örtüşürse değer kazanımının daha hızlı ve etkili olacağını söylemiştir.

Buna göre okul müdürlerinin çoğunluğu kitle iletişim araçlarının değer eğitimini olumsuz yönde etkilediği görüşünde birleşmiştir. Diğer bir çoğunluk da etkisinin çok büyük olduğunu savunmuş, bir kısım öğretmen ise olumsuz tarafları gibi olumlu taraflarının da olduğunu söylemiştir. İlgili alan yazınına bakıldığında Fidan (2009)'ın öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin yaptığı araştırmada medyanın değer öğretiminde okulun ve öğretmenin etkisini azalttığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin 13'ü(%26,5)değer kazanımından sorumlu olanları yönlendirerek etkili olacağı görüşündedir. Yine okul müdürlerinin 8'i(%16,3) okul müdürlerinin rol model olduğunu ifade etmiştir.7(%14,3) okul müdürü çok fazla etkili olmadıkları görüşündedir. 5(%10,2) okul müdürü, okul müdürlerinin değer kazanımında çok önemli olduğuna dikkat çekerken diğer 5(%10,2) okul müdürü de okul müdürlerinin bu konuda lider olduğu görüşündedirler. Okul müdürlerinden 3'ü (%6,1) okul müdürlerinin etkili olmak için donanımlı olması gerektiğini söylerken 2'si(%4,1) müdürlerin bu konuda etkisinin olmadığı görüşünde birleşmiştir.1(%2,05) okul müdürü okulda değer kazandırmada en önemli rolün müdürde olduğu söylemiştir.1(%2,05) okul müdürü müdürlerin öğretmenlerden daha geri planda olduğunu söylerken diğer 1(%2,05) okul müdürü, müdürlerin toplumu, çevreyi, aileyi tanıyabildiği ölçüde faydalı olduğunu savunmuştur. Okul müdürlerinden 1'i(%2,05) müdürlerin öğrencilere değer kazanımı konusunda güven verip destek olacağını söylerken diğer 1(%2,05) okul müdürü de müdürlerin baskıcı olduğundan olumsuz yönde etkili olduklarını ifade etmiştir.1(%2,05) okul müdürü ise müdürlerin idare etmekten sorumlu olduğundan değer kazanımı da dâhil diğer şeylere zaman ayıramadığını savunmuştur.

Buna göre okul müdürlerinin çoğunluğu müdürlerin sorumluları yönlendirmede etkili olduğu ve etkisinin çok fazla olduğu görüşündedir. Yine büyük çoğunluğu müdürlerin rol model olduğu ve değer kazandırmada önemli bir yere sahip olduğu konusunda hem fikirdir.3(%7,2) okul müdürü de müdürlerin değer kazandırmadaki rolü hakkında olumsuz fikir beyan etmiştir

5.2. Öneriler

- Okul müdürlerinin büyük bir kısmı değer kazanımında kendilerini daha geri planda bir noktada görmektedir. Bu durumun değişmesi için okul müdürlerini cesaretlendirme, bilgilendirme ve ödüllendirme çalışmaları yapılabilir.
- Okul müdürlerinin büyük bir kısmı değer kazanımında ailenin ve öğretmenin oldukça önemli olduğunu düşünürken, kitle iletişim araçlarının ise değer kazanımı konusunda olumsuz etkileri olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle okullarda medya okuryazarlığına daha fazla önem verilmelidir. Kitle iletişim araçlarının kullanımı konusunda öğrencilerde daha fazla farkındalık yaratılmaya çalışılmalıdır.
- Araştırmada okul müdürlerinin kıdemi dikkate alındığında 1-5 yıl arası kıdeme sahip okul müdürlerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmaya katılan okul müdürlerinin çoğunluğunun meslekte yeni oldukları söylenebilir. Kent merkezlerinde kıdemi daha yüksek okul müdürleri çalıştığı için bu nokta dikkate alınarak farklı araştırmalar yapılabilir.
- Farklı ülkelerdeki okul müdürlerinin görüşleri ile Türkiye'deki okul müdürlerinin görüşleri karşılaştırmalı bir çalışma olarak hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

Acat, M.(2010).Öğrenme Sürecinde Değerler Ve Öğretmenin Ahlaki (Moral) Liderliği. *Değerler Eğitimi Uluslar Arası Konferansı 28–29 Mayıs 2010 Konferansı*,İstanbul.

Açıkalın, A.(1995) .*Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği*, Personel Geliştirme Merkezi, Yayın No: 10, Ankara.

Akbaba Altun, S.(2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi 1(1)*, 7- 18.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitiminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, O. (2008), “Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, *Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt.6*, (Seri No:16): 9-27

Akdemir, S. (2012). *Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Görüşleri Ve Bunların Kazandırılmasına İlişkin Uygulamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Aktaş, N. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Aktürk, A.O. ,Şahin İ. & Sünbül, A.M.(2008).Bilgisayar Öğretmen Adaylarının Web Temelli Öğretim Hakkındaki Görüşleri. *VIII. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*, Eskişehir.

Altunay, E. & Yalçınkaya, M. (2011). *Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice], 17(1), 5-28.

Arslan, M. (2003). Türkiye’de İslam ve Çalışma Ahlakı Değerleri. *DeğerlerEğitimi Dergisi, 1 (2)*, 7–21.

Aslanargun, E. (2012). *Okul Müdürlerinin Sahip Olması Gereken Değerler*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Aydın, İ. P. (2001). *Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aydın, M.(1991), *Eğitim Yönetimi*, Hatipoğlu Yayınları, Ankara.

Aydın, M. (1994). İnsan Yetiştirme Modelimiz ve Değer Eğitimi. *Türkiye Eğitim Felsefesi Kongresi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Bacanlı, H. (2002). *Değer Tercihleri: Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baloğlu, M. ve Balgamiş, E. (2005). İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz- Değerlerinin Betimlenmesi: Tokat İli Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 19- 31.

Baymur, F.(1989).*Genel Psikoloji*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Binbasıoğlu, C.(1998).*Eğitim Yöneticiliği*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Blanchard, K. ve O'Connor, M. (1998). *Değerlerle Yönetim*. (Çev: K. Ay). Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Bolay, S. H. (2007). Aşkın Değerler Buhranı. Editörler: Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Şeyma Arslan, Mahmut Zengin. *Değerler ve Eğitimi*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

Bono, E. D. (2007). *6 Değer Madalyası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bursalıoğlu, Z.(1998)*Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Remzi Kitabevi, Ankara.

Büyükdövenç, S. (2003). Değerin Değeri Üzerine. *Değer ve Bilgi Sempozyum Kitabı*. Editör: Şahabettin Yalçın, Vadi Yayınları, Ankara.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cevizci, A. (2002) . *Etiğe Giriş*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul.

Coşkun, Z. (2006) , *Okul Müdürlerinin Yönetim Süreçleriyle İlgili Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliği Üzerine Etkisi Konusunda Öğretmen Ve Okul Müdürlerinin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cüceloğlu, D. (1999). *Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Çelik, N. (1996). *İs Hukuku Dersleri*(16. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.

Demirhan İşcan, C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demiryürek, E.(2008) . *Eğitim İş Kolunda Faaliyet Gösteren Kamu Sendikalarına Üye Öğretmenlerin Eğitim Sürecinde Kazandırılmasını Gerekli Gördükleri Değerlere İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Doğanay, A.(2006). *Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi*. Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık (256- 257).

Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1)*, 79- 96.

Ercan, İ.(2001) .*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Erdoğan, İ.(2000).*Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*, Sistem Yayıncılık, Ocak, s.14.

Eren, E.(1998), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, Beta Dağıtım A. Ş, İstanbul.

Erinç, S. (1995). Sanat Eğitiminde Felsefe, Felsefe Açısından Eğitim ve Türkiye’de Eğitim. *İstanbul, 17- 18 Kasım*.

Fındıkçı,İ. (1996), Bilgi Toplumunda Eğitim Kurumları, *Yasadıkça Eğitim Dergisi, Sayı: 25*.

Fidan, N.K. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, *Kuramsal Eğitimbilim, 2 (2)*, 1-18.

Güngör, E. (1997). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul.

Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar (4. Baskı)*, Ötüken Yayıncılık, İstanbul.

Gürsel, M.(1997).Öğrenen Örgütler, *Yasadıkça Eğitim, Sayı: 54* ,ss 28-30.

Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi, 6(18)*, 4-9.

Hökelekli, H. (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*,Timaş Yayınları, İstanbul.

Hökelekli, H. & Gündüz, T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri (Editörler: Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati

Hökelekli, Şeyma Arslan, Mahmut Zengin). *Değerler ve Eğitimi*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul.

İlhan, R. (2008). *Okul Müdürlerinin Kültürel Değerlerinin Yönetim Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karalar, R..(2001)."*Genel İşletme*". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, [http://books.google.com.tr/books\(17.12.2014\)](http://books.google.com.tr/books(17.12.2014)).

Karataş, S. (2008). *Okul Müdürlerinin Etkililiği Ve Okul İklimi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntem*(8. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Kaya, Y. K. (1999). *Eğitim Yönetimi, Kurum Ve Türkiye'deki Uygulama* (7. Baskı), Bilim Yayıncılık, Ankara.

Kaya, Y. K. (1996). *Eğitim Yönetimi: Kuram ve Türkiye' de Uygulama*, Bilim Yayınları, Ankara.

Kaya, Y.K, (1991), *Eğitim Yönetimi Kuram ve Türkiye'deki Uygulama*, Bilim Yayınları, Ankara.

Keskin, Y.(2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Keskinoğlu, M. Ş. (2008).*İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Mesnevi Temelli Değerler Eğitimi Programının Ahlaki Olgunluk ve Saldırganlık Eğilimi Düzeylerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kıllıoğlu, İ. (1988). *Ahlak-Hukuk İlişkisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.

Kızılc¸elik, S. ve Erjem, Y.(1994). *A¸ıklamalı Sosyoloji Terimler S¸zl¸g¸*, Atilla Kitabevi, Ankara.

Ko¸ak, O. (2011).*Okul M¸d¸rlerinin; öğrencilik, ğretmenlik Ve M¸d¸rl¸k D¸nemlerindeki Okul Y¸neticiliğine İlişkin Metaforik Algıları*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Ku¸uradi, İ. (2010). *İnsan ve Değerleri*. (3. Baskı), zkan Matbaacılık, Ankara.

Ku¸uradi, İ. (2011). *Etik* (5. Baskı), T¸rkiye Felsefe Kurumu, Ankara.

Kuşdil, M. E. ,Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). T¸rk ğretmenlerinin Değer Y¸nelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *T¸rk Psikolojisi Dergisi, Sayı: 45, 56- 79*.

MEB, İ¸ Hizmet Y¸netmeliği, 1984.

Okudan, A. Y. (2010). *Eğitim Y¸neticilerinin Değerler Eğitiminin nemi Etkileri ve Uygulamalar Hakkındaki G¸r¸şleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özden, Y. (2010) . *Eğitimde Yeni Değerler Eğitimde D¸n¸ş¸m*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Özensel, E.(2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3)*, 217- 239.

zg¸ven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*, Yeni Doğuş Matbaası, Ankara.

Poyraz, H. (2007). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı (Edit¸rler: Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati H¸kelekli, Şeyma Arslan, Mahmut Zengin). *Değerler ve Eğitimi*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları (81- 87), İstanbul.

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*, The Free Press, New York.

Sancak, Y.(2011). *Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rol¸*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73- 88.

Silah, M. (2000). *Sosyal Psikoloji: Davranış Bilimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Tahiroğlu, M.(2011). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğa Sevgisi, Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerlerinin Öğretimi ve Öğrencilerinin Tutumlarının Belirlenmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Taymaz, H.(1986). Okul Yönetimi ve Yönetici Geliştirme, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1–2.

TDK (2010). *Türkçe Sözlük*.

Tezcan, M. (1995). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin Değer ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Tozlu, N. (1992). *Ruh ve Beden Bütünlüğümüz Açısından Değerler Eğitimi: Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, Van.

UNESCO (2010), Living Values Education Overview, s:1. (17.12.2014 tarihinde “www.livingvalues.net”adresinden edinilmiştir).

Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer*. (2. Baskı), Ülken Yayınları, İstanbul.

Üstüner, M. (2002). *Eğitimin Felsefi Temelleri: Eğitim Üzerine* (Edt: E.Toprakçı), Ütopya Yayınları, Ankara.

Vural, Ö. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Liderlik Özellikleri Ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program*

Modülü Geliştirme, Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yaşar, Ş. & Çengelci, T. (2007). Values Education for the 21st Century and Reflections to Teacher Education. *In N. P. Terzis (Ed.) Education and Values in the Balkan Countries. (379- 384). Greece: Publishing House Kyria Kidis Brothers S. A.*

Yazar, T. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri, *Eğitim ve Öğretim Dergisi, Cilt 2, Sayı 1.*

Yazıcı, K.(2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış, *Türklük Dergisi.*

Yel, S. ve Aladağ, S. (2009), “Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Ed. Mustafa Safran), Pegem A Yayınları, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H.(2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (7. Baskı) Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, K. (2009). Türk Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Deneyimleri: Fenomonolojik Bir Yaklaşım, *Eğitim Arastırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.

Yılmaz, K.(2006). *İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmenlerine Göre Kamu İlköğretim Okullarında Bireysel ve Örgütsel Değerler ve Okul Yöneticilerinin Okullarını Bu Değerlere Göre Yönetme Durumları*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4. ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi 8(19)*, 207- 223.

Yiğittir, S. ve Adem Ö. (2011). *Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş

Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Kahramanmaraş, Aksaray.

EKLER**EK 1:** Uygulanan Anket Formları**EK 2:** Araştırma İzni**EK 3:** Araştırma Yapılan Okullar

EK 1:**OKUL MÜDÜRLERİNİN DEĞER VE DEĞER KAZANIMINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN VERİ TOPLAMA ARACI**

Değerli Okul Müdürüm;

Bu çalışmanın amacı okul müdürlerinin değer ve değer kazanımına ilişkin görüşlerinin belirlemektir. Araştırmama ışık tutacak bu formları dikkatli ve objektif olarak doldurmanız çalışma açısından önemlidir. Kullanılan formlarda veya araştırmanın yapılması, yazımı esnasında isimleriniz kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırmaya vakit ayırıp katkı sağladığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Merkez Çalışkanlar İlkokulu

Müdür Yetkili Öğretmeni

Pınar Doktaş YEŞİLTAŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Araştırmaya katılan okul müdürünün;

Cinsiyeti: E() K()

Hizmet Süresi

Öğrenim Durumu

1-5 yıl	()	Eğitim Yüksel Okulu	()
6-10 yıl	()	Eğitim Fakültesi	()
11-15 yıl	()	Eğitim Enstitüsü	()
16-20 yıl	()	Diğer	()
20 yıl ve üzeri	()		

1.Yaşamınıza yön veren değerler nelerdir? Açıklayınız.

2.Öğrencilerin değer kazanımında ailelerin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.

3.Öğrencilerin değer kazanımında okulun rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız.

4.Öğrencilerde bulunmasını istediğiniz başlıca değerler hangileridir? Açıklayınız.

5.Öğretmenlerin öğrencilerin değer kazanımındaki rolü nedir? Açıklayınız.

6.Kitle iletişim araçlarının (televizyon, telefon, bilgisayar... vb.) değer kazanımı üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

7.Okul müdürlerinin öğrencilerin okulda değer kazanımındaki rolü nedir? Açıklayınız.

EK:2



T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 50790867/300/5396793

18/11/2014

Konu: Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ'ın
Araştırma İzni Hk.

VALİLİK MAKAMINA
ŞANLIURFA

İlgi: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının
bula tarih ve 300/962 sayılı yazısı.

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi, İlimiz Eyyübiye İlçesi
Çalışkanlar İlkokulu Sınıf Öğretmeni Pınar DOKTAŞ YEŞİLTAŞ'ın "Okul Müdürlerinin
Değerler ve Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri" adlı tezi kapsamında Müdürlüğümüze bağlı
okullarda araştırma yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde onaylarınıza arz ederim.

Metin İLCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
<18/11/2014
Uğur SEZER
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK 3:**ARAŞTIRMA YAPILAN OKULLAR****1-ÇEAŐ ANADOLU LİSESİ****2-KUMRULU İLKOKULU****3-SÜLEYMAN FAK İLKOKULU****4-YUKARI AZICI İLKOKULU****5- TOPRAKLI İLKOKULU****6- BAĐIŐLI İLKOKULU****7- DOYUMLU İLKOKULU****8- KÜÇÜK MİNARE İLKOKULU****9-YAKUP KALFA İLKOKULU****10-HALİLURRAHMAN ORTAOKULU****11-BAŐGÖK İLKOKULU****12- MİMARŞİNAN ORTAOKULU****13-YAVUZ SELİM ANAOKULU****14- YAVUZ SELİM İLKOKULU****15- GAZİ İLKOKULU****16- ULUBAĞ İLKOKULU****17-KONAK İLKOKULU****18- KIZILKUYU İLKOKULU****19-ÇALIŞKANLAR İLKOKULU****20-TOKİ ŐEHİT PİYADE ÇAVUŐ MEHMET UYAR İLKOKULU****21-ÖĞRETMEN İHSAN ÖZDEMİR İLKOKULU****22-KEBERLİ İLKOKULU**

- 23-ÇAĞ İLKOKULU
- 24-KIZLAR İLKOKULU
- 25-FATİH SULTAN MEHMET İLKOKULU
- 26-ÖMERİYE İMAMHATİP ORTAOKULU
- 27-ÇIRALI İLKOKULU
- 28-SAYBURÇ İLKOKULU
- 29-BİLİM İLKOKULU
- 30-MEHMET HACI BOZANOĞLU İLKOKULU
- 31-KÜÇÜKHAN ORTAOKULU
- 32-KÜÇÜKHAN İLKOKULU
- 33-BAYRAMLI İLKOKULU
- 34-KÜÇÜK ALANLI İLKOKULU
- 35-LÜLECE İLKOKULU



Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Pınar Doktaş YEŞİLTAŞ	İmza:	
Doğum Yeri:	Afyonkarahisar		
Doğum Tarihi:	30.04.1986		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Cumhuriyet İlköğretim Okulu	-	Bozkır/Konya	1993
Ortaöğretim	Atatürk İlköğretim Okulu	-	Bozkır/Konya	1998
Lise	Dolapoğlu Anadolu Lisesi	-	Selçuklu/Konya	2001
Lisans	Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi	-	Meram/Konya	2005
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	-	Meram/Konya	2012

Becerileri:	Diksiyon, bilgisayar ve İngilizce (orta düzey) sertifikam var.
İlgi Alanları:	Kitap okumak, günlük tutmak, yürüyüş yapmak.
İş Deneyimi:	Şanlıurfa'da 6 yıl tek öğretmenli merkeze bağlı Çalışkanlar İlkokulu'nda müdür yetkili öğretmen olarak çalıştım. Ve hala orada öğretmen olarak çalışmaktayım.
Aldığı Ödüller:	Ortaokulu birincilikle bitirdim. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesinde derece yaptım.
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Âdem Yeşiltaş Rıza Aydın Zübeyde Çuhadar Sabire Özmen
Tel:	05416800632
Adres	Musalla Bağları Mah. Mahşer Sok. Gürcan Sitesi 14. Giriş Kat:6 Daire:17 Selçuklu/KONYA